

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yirmialtıncı İqtima

26 . 9 . 1339 Çarşamba

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	286	hükümde isabeti kanuniye olmadığından	
2. — Evrakı varide	286	afları hakkında İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi (3/142)	287
<i>Lâyhahalar</i>			
1. — Ziraat Bankasının 1339 senesi bütçesi hakkında kanun lâyihası (1/234)	286	2. — 1337 senesinde Garp Cephesinde Hamidiye civarında keşfi taarruzîde yararlıkları görülen kırk bir zatın İstiklâl Madalyasıyla taltifleri hakkında İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi (3/143)	287:288
2. — 12 Mart 1338 tarihli Ziraat Bankası Kanununun ikinci maddesine müzeyyel lâyihaî kanuniye (1/235)	285	3. — Heyeti Vekilece derdesti tetkik bulunan firarî ve bakaya meselesi hakkındaki lâyihanın bir an evvel Meclise celbine dair Müdafaai Milliye Encümeni Riyaseti tezkeresi (4/45)	289
3. — Ziraat Bankasına mülhak Emniyet Sandığının 1339 senesi bütçesi hakkında kanun lâyihası (1/233)	287	<i>Takrirler</i>	
<i>Teklifler</i>			
1. — Niğde Mebusu Galib Beyin, jandarmannın tensik ve ıslahı hakkında kanun teklifi (2/174)	287	1. — Bayezid Mebusu Süleyman Sudi Beyin, Karaköse kazası Ahzi Asker Şubesi Reisi Binbaşı Hamdi Efendinin suihal ve muamelesine dair takriri (4/44)	288:289
2. — Lâzistan Mebusu Ekrem Beyin, Evkaf Bankası Müdüriyeti Umumiyesi teşkili hakkında kanun teklifi (2/175)	287		
<i>Tezkereler</i>			
1. — Konya İstiklâl Mahkemesince firarlarından dolayı tahtı muhakemeye alınan ve tecedidi kayıtları cihetine gidilen asker Mustafa ve Said'in efradı ihtiyatiye ve redifeden olmadıkları cihetle verilen			

Mazbatalar

1. — Gaziantep sabık Mebusu Yasin Beyin, Rumkale'de Âşar Kol Memuru sabık Ali Efendi hakkında tecili takibatta bulunulmasına dair kanun teklifi ve Adliye Encümeni mazbatası (2/99)

288

3. — Müzakere edilen madde

289

1. — 1339 senesi hidematı umumiyesi için ikinci altı aylık tahsisat kanunu lâyihası (1/28) ve Rüşumat bahriyesine ilâveten mubayaası zaruri görülen merakip be-

deli ile masarifatı sairesi için 1339 senesi bütçesine tahsisatı munzamma ilâvesine dair kanun lâyihası (1/232) ve 1339 senesi ikinci altı aylık avans lâyihasında Müdafaa-i Milliye Vekâleti için kabul edilen on iki küsur milyon lira ahiren 13 milyon liraya iblâğ edildiğinden Muvazene-i Maliye Encümeninde bulunan mezkûr lâyiha ile tevhidden müzakeresine dair İera Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi (3/125) ve Muvazene-i Maliye Encümeni mazbatasını 289:319

BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 22,05

REİS — İkinci Reisvekili İsmet Beyefendi

KÂTIPLER : Ruşen Eşref Bey (Karahisarı Sahib), Haydar Rüşdü Bey (Denizli)

REİS — Celseyi açıyorum, zaptı sabık hulâsası okunacak.

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci Celse

İkinci Reisvekili İsmet Beyefendinin tahtı Riyasetinde bilinikât zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul ve evrakı varide aidoldukları encümenlere havale edildi. Mücadelei Milliyeye iştirak etmiyen zâbitan ve memurîni askeriyeye hakkındaki kanun kabul edilerek Avans kanunu lâyihasının müzakeresine başlandı. Heyeti umumiyesi hakkında cereyanı müzakereden sonra teneffüs için Celse tatil edildi.

İkinci Celse

İsmet Beyefendinin Riyasetleriyle küşadedilerek Avans kanunu lâyihası heyeti umumiyesinin müzakeresi kâfi görülerek maddelere geçildi. Birinci maddesi bir müddet mevzuu müzakere olduktan sonra vaktin ademimüsaadesine mebni Çarşamba günü İçtima etmek üzere

Celseye nihayet verildi.

İkinci Reisvekili

Çorum

İsmet

Kâtip

Karahisarı Sahib

Ruşen Eşref

Kâtip

Denizli

Haydar Rüşdü

REİS — Zaptı sabık okundu, hakkında bir mütalâa var mı? (Hayır, sesleri) Zaptı sabık hulâsasını aynen kabul edenler ellerini kaldırsın, zaptı sabık hulâsası kabul edilmiştir.

2. — EVRAKI VARİDE

REİS — Evrakı varideyi arz edeceğim.

Lâyhalar

1. — Ziraat Bankasının 1339 senesi bütçesi hakkında kanun lâyihası (1/234) (Muvazene-i Maliye Encümenine)

2. — 12 Mart 1338 tarihli Ziraat Bankası Kanununun ikinci maddesine müzeyyel lâyihai kanuniye (1/235) (Muvazene-i Maliye Encümenine)

3. — *Ziraat Bankasına mühlhak Emniyet Sandığının 1339 senesi bütçesi hakkında kanun lâyihası (1/233) (Muvazenei Maliye Encümenine)*

Teklifler

1. — *Niğde Mebusu Galib Beyin, Jandarmasının tensik ve ıslahı hakkında teklifi kanunisi (2/174) (Lâyiha Encümenine)*

2. — *Lâzistan Mebusu Ekrem Beyin, Evkaf Bankası Müdüriyeti Umumiyesi teşkili hakkında teklifi kanunisi (2/175) (Lâyiha Encümenine)*

Tezkereler

1. — *Konya İstiklâl Mahkemesince firarlarından dolayı tahiri muhakemeye alınan ve tecdidi kayıtları cihetine gidilen asker Mustafa ve Said'in efradı ihtiyatiye ve redifeden olmadıkları cihetle verilen hükümde isabeti kanuniye olmadığından afları hakkında İcra Vekilleri Riyaseti tezkeresi (3/142) (Adliye Encümenine)*

2. — *1337 senesinde Garp Cephesinde Hamidiye civarında keşfi taarruzide yararlılıkları görülen kırk bir zatın İstiklâl madalyası ile taltifi hakkında İcra Vekilleri Riyaseti tezkeresi (3/143)*

REİS — Okunacaktır.

Kararname sureti

1337 senesinde Garp Cephesinde Hamidiye civarındaki keşfi taarruzide yararlılıkları meshud olanlardan İstiklâl madalyalarıyla taltifleri Cephe Kumandanlığından inha ve Başkumandanlık makamı sâmisinden tasvip buyurulan kırk bir zatın olveçhile taltifleri hakkında Müdafaa-i Milliye Vekâletinin 25 . 8 . 1339 tarih ve Muamelâtı Zatiye Dairesi Kıdem Şubesi 6460/29912 numaralı tezkeresi İcra Vekilleri Heyetinin 9 . 9 . 1339 tarihli İçtimanda ledettezakkür keyfiyetin Meclisi Âliye arzı takarrür etmiştir.

9 . 9 . 1339

İcra Vekilleri Heyeti Reisi	Şer'iye Vekili
Fethi	Mustafa Fevzi
Müdafaa-i Milliye Vekili	Adliye Vekili
Kâzım	Seyyid
Dahiliye Vekili	Hariciye Vekili
Fethi (İçtimada bulunmamışlardır.)	
Maliye Vekili	Maarif Vekili
Hasan Fehmi	İsmail Safa
Nafia Vekili	İktisat Vekili
Feyzi	Mahmud Esad

Sihhiye ve Muaveneti
İçtimaiye Vekili
(İçtimada bulunmamışlardır.)

Erkânı Harbiye
Umumiye Vekili
Fevzi

T. B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

1337 senesinde Garp Cephesinde Hamidiye civarındaki keşfi taarruzide yararlılıkları meshud olup İstiklâl Madalyasıyla taltifleri Cephe Kumandanlığından inha ve Başkumandanlık Makamı sâmisinden tasvip buyurulan merbut defterde künyeleri muharrer kırk bir zatın olveçhile taltifleri hakkında Müdafaa-i Milliye Vekâletinin 25 . 8 . 1339 tarih ve Muamelâtı Zatiye Dairesi 6460/29912 numaralı tezkeresi İcra Vekilleri Heyetinin 9 . 9 . 1339 tarihli İçtimanda ledelkırâe keyfiyetin Meclisi Âliye arzı takarrür etmekle müttehaz Kararname ve künye defterleri sureti musad-dakası rapten taklim kılınmıştır efendim.

10 . 9 . 1339

İcra Vekilleri
Heyeti Reisi
Ali Fethi

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Defter okunsun efendim.

Fırka 11, Al. 70, Tb. 2, K. Binbaşı Yusuf Nâzım Efendi bini Mehmed Erzurum, Fırka 11, Al. 70, Tb. 1, K. Binbaşı Hasan Fehmi Efendi bini Eşref Dersaadet, Al. 39, Tb. 2, Bl. 5, K. Yüzbaşı Ali Rıza Efendi bini İbrahim Erzincan, Fırka 15, Al. 45, Tb. 3, Bl. 10, Yüzbaşı İsmail Hakkı Efendi bini Hasan Trabzon, Al. 8, Tb. 3, Bl. 11, Yüzbaşı Osman Nuri Efendi bini Ahmed Erzincan, Al. 8, Tb. 3, K. Yüzbaşı Emin Efendi bini Ahmed Erzincan, Al. 8, Tb. 3, K. Yüzbaşı Emin Efendi bini İbrahim Sivas, Fırka 57, Erkânı Harbiye İkinci Şube Müdürü Mehmed Tefvik Efendi bini Hüseyin Bitlis, Fırka 4, Al. 42, Makinalı tüfek Yüzbaşı Settar Efendi bini Şemseddin Dersaadet, Fırka 15, Hücum Taburu Bl. 3 Yüzbaşı Ahmed Bedri Efendi bini Mustafa Maraş, Al. 70, Tb. 1, Bl. 2, Yüzbaşı Kemal Tahir Efendi bini Bekir Sıdkı Dersaadet, Al. 127, Tb. 3, K. Yüzbaşı Salim Efendi bini Mehmed Sinob, Al. 126, Tb. 1, Bl. 3, K. Mülâzimievvel Mehmed Emin Efen-

di bini Ali Bilecik, Fırka 4, Al. 42, Tb. 2, Bl. 5, Mülâzimievvel Şaban Efendi bini Rüstem Topane, Fırka 6, Hücüm Taburu Bl. 1 K. Vekili Mülâzimievvel Rıdvan Efendi bini Âsaf Filibe, Fırka 4, Hücüm Taburu Bl. 1 K. Mülâzimievvel Mehmed Nuri Efendi bini Tahir İhsaniye, Al. 11, Tb. 1, Bl. 2, Mülâzimievvel Mehmed Hâlid Efendi bini Ali Dersaadet, Fırka 15, Al. 45, Tb. 3, Bl. 12 Mülâzimievvel Zülkifl Efendi bini Abdülba-ki Diyarbekir, Al. 70, Tb. 2, Bl. 5, Mülâzimievvel Hüseyin Hüsnü Efendi bini Âkif Konya, Al. 70, Tb. 3, Bl. 9, Mülâzimievvel Hüseyin Kâmil Efendi bini Salih Kesriye, Al. 70, Tb. 2, Bl. 7, Mülâzimievvel Ahmed Faik Efendi bini Abdülkadir Mekkei Mükerreme, Fırka 6, Erkânı Harbiye Şube Müdürü, İstihkâm Mülâzimievvel İbrahim edhem Efendi bini Hasan Naci Trablüsügarb, Fırka 57, Topcu Taburu Bl. 1 K. Binbaşı Seyfeddin Rahmi Efendi bini Mehmed Adana, Fırka 5, Kafkas Topcu Taburu Bl. 1 K. Yüzbaşı Mehmed Nuri Efendi bini İslâmı Debre, Sahara Topçu Endaht Alayı Tb. 2, Bl. 5 Mülâzimievvel Mesud Efendi bini Osman Nuri Dersaadet, Fırka 5, Kafkas Topçu Taburu Bl. 1 K. Mülâzimievvel Osman Sa'dî Efendi bini İbrahim Bakırköy, Fırka 5, Kafkas Topçu Taburu Bl. 1 K. Mülâzimievvel Mehmed Subhi Efendi bini Ali Kilis, Fırka 5, Kafkas Topçu Taburu Bl. 2 Mülâzimisani Şevket Efendi bini Sadık Pirlepe, Fırka 15, Al. 45, Tb. 2, Bl. 2, İhtiyat Mülâzimievveli Mustafa Rasih Efendi bini Hacı Bilâl Ünye, Fırka 57 Süvari zâbitanından İhtiyat Mülâzimievveli Mehmed Mümtaz Efendi bini Hüseyin Mazlum Tavas, Al. 70, Tb. 3, Bl. 10 İhtiyat Mülâzimievveli İbrahim Arif Efendi bini Arif Kütahya, Sahara Topçu Endaht Alayı Tb. 2, Bl. 5 İhtiyat Mülâzimievveli Süleyman Efendi bini Osman Yeniceivardar, Fırka 57, Al. 76, Tb. 1. Bl. 1 İhtiyat mülâzimievveli Ali Efendi bini Ali Yalvağ, Fırka 15, Al. 31, Tb. 3, Bl. 11 İhtiyat Mülâzimisani Ahmed Âsım Efendi bini Mustafa Ünye, K. 4 Telgraf Bölüğü İhtiyat Mülâzimisani Mehmed Fahri Efendi bini Abdullah Tahir Yozgad, K. 4 Telgraf Bölüğü İhtiyat Mülâzimisani Şükrü Efendi bini Enver Çorum, Al. 70, Tb. 2, Bl. 5 İhtiyat Zâbitvekili Mustafa Efendi bini Süleyman Akdağmadeni, Al. 70, Tb. 1, Bl. 1 İhtiyat

Zâbitvekili Mehmed Ali Efendi bini Hüseyin Balıkesir, Al. 7, Tb. 3, Bl. 10 İhtiyat Zâbitvekili Osman Efendi bini Mustafa Vakfıkebir, Fırka 57 Sertabip Vekili Tabip Binbaşı Hüseyin Kâzım Efendi bini Mehmed Hezargrad, Fırka 11 Sertabibi Tabip Binbaşı Mehmed Ziyaeddin Efendi bini Ahmed Dersaadet.

ALİ CENANİ B. (Gazinateb) — Usul hakkında söz istiyorum. Efendim geçen gün Çorum Mebusu İsmet Beyin vermiş olduğu takriri üzerine İstiklâl Madalyası ile taltif olunacakların defteri Müdafaai Milliye Encümeninde tetkik edildikten sonra Heyeti Umumiye arz olunsun denilmiş ve bunlar hakkında böyle bir karar ittihaz edilmişti. Binaenaleyh bunun da Müdafaai Milliye Encümenine ha valesi lâzımgelir.

REİS — Efendim tarafımdan verilen takrir Müdafaai Milliye Encümeninin mütalâası alınmak üzere encümene havale olundu. Müdafaai Milliye Encümeni henüz noktai nazarı bil-dirmedir.

ALİ CENANİ B. (Gazianteb) — O halde encümende olduğu bildirilen karar gelinceye kadar bunun durması icabeder.

REİS — Peki efendim; Heyeti Celile reylerini izhar buyururlar. Efendim isimleri okunan kırkbir zatın İstiklâl Madalyasıyla taltifini kabul buyuranlar ellerini kaldırsın. O halde Müdafaai Milliye Encümenine havalesini kabul buyuranlar lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Mazbatalar

1. — *Gazianteb (Sabık) Mebusu Yasin Beyin, Rumkalede Âşar Kol Memuru sabıkı Ali Efendi hakkında tecüli takibatta bulunulmasına dair kanun teklifi ve Adliye Encümeni mazbatası (2/99)*

REİS — Mumâileyh Ali Efendi iki mah hapse mahkûm ve ikmalî müddet eylediğinden tâyini muameleye mahal olmadığına dair Adliye Encümeni mazbatasını hıfz edilecektir.

Takrirler

1. — *Bayezid Mebusu Süleyman Sudi Beyin Karaköy kazası Ahzı Asker Şubesi Reisi Binbaşı Hamdi efendinin suihal ve muamelesine dair takririni (İcra Vekilleri Heyeti Riyasetine)*

SUDİ B. (Bayezid) — Karaköy değildir. Karaköse'dir. Yanlış yazılmıştır.

REİS — Peki tashih edelim.

3. — *Heyeti Vekilece derdesti tetkik bulunan firarî ve bakayanın affı hakkındaki lâyiha-nın bir an evvel celbine dair Müdafaa-i Milliye Encümeni Riyaseti tezkeresi (4/45) (İcra Vekilleri Heyeti Riyasetine)*

4. — *İzmir Mebusu Doktor Tevfik Rüşdü Beyin, Darüleytamlar tahsisatı hakkındaki Muvazenei Maliye Encümeni Mazbatasında sebke eden (mukaddema) kelimesinin tavzih edilmesine dair tavrî ve Muvazenei Maliye Encümeni Riyaseti tezkeresi (4/22 mükerrer)*

REİS — Tevfik Rüşdü Beyin tavrîne cevaben Muvazenei Maliye Encümeni Riyaseti tezkeresi okunacaktır.

Riyaseti Celileye

Bu hafta zarfında İstanbul darüleytamları tahsisatı etrafında cereyan eden müzakerat esnasında Mecliste hazır bulunamadım. Bilâhara kısmen muttali oldum. Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasını okudum. Mezkûr mazbatadaki «mukaddema» kelimesiyle kastedilen devrenin İstanbul'un Büyük Millet Meclisi Hükümetine iltihaktan evvelki zamana aid olduğu vekayi ve hâdisata vâkıf olanlar nazârında anlaşılıyorsa da Mecliste bu hususta Encümeni aidi tarafından izahat itasına fırsat zühur etmemiş olması dolayısıyla huzuru millette müphemiyeti izale olunamamış olduğundan ve Rıza Nur Beyefendinin gayubetleri esnasında Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekâletinde Büyük Millet Meclisinin emir ve tevcihiyle ifayı vazife etmiş olduğumdan lütfen Muvazenei Maliye Encümeninin bu müphemiyeti tenvir buyurmasına müsaade buyurulmasını rica ederim.

10 Eylül 1339

İzmir Mebusu

Dr. Tevfik Rüşdü

Riyaseti Celileye

İstanbul Darüleytamları tahsisatı hakkındaki lâyihai kanuniye üzerine Muvazenei Maliye Encümenince tanzim edilen mazbatada mukaddema vukubulduğu beyan olunan suiistimalâtın hangi devreye ait bulunduğu tasrihine dair

İzmir Mebusu Doktor Tevfik Rüşdü Beyin merbut tavrî mütalâa olundu.

Mukaddema tâbiriyle encümenin tâyin eylediği devrin İstanbul'un Büyük Millet Meclisi İdaresine takaddüm eden zamana ait bulunduğu arz olunur efendim.

25 Eylül 1339

Muvazenei Maliye

Encümeni Reisi

Kütahya Mebusu

Ferid

3. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *1339 senesi hizmetatı umumiyesi için ikinci altı aylık Avans kanunu lâyihası ve Rûsumat bahriyesine ilâveten mubayaası zarurî görülen merakip bedeliyle masarifi sairesi için 1339 senesi bütçesine tahsisatı munzamma ilâvesine dair kanun lâyihası (1/232) ve 1339 senesi ikinci altı aylık Avans lâyihasının Müdafaa-i Milliye Vekâleti için kabul edilen on iki küsur milyon lira ahîren 13 milyon liraya iblâğ edildiğinden Muvazenei Maliye Encümeninde bulunan mezkûr lâyiha ile tevhidten müzakeresine dair İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi (3/125) ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası.*

REİS — Avans kanunu lâyihasının birinci maddesinin müzakeresine başlıyoruz. Söz Vehbi Beyefendindir.

Dr. MUSTAFA B. (Çorum) — Usulü müzakere hakkında söz istiyorum. Avans Kanunu müzakere edilirken Nizamname-i Dahilî iktizası Heyeti Vekilenin vücudu farz iken Maliye Vekilinden başka kimse yoktur. Halbuki suallerimiz vardır. Binaenaleyh Heyeti Vekile burada bulunsunlar da onlar geldikten sonra kanun müzakere edilmesi lâzımdır.

REİS — Şimdi efendim telefonla tebliğat ifa edeceğiz.

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim, bu birinci madde ile mevzu parayı verdiğimiz zaman bîlûm devairin parasını vermiş oluyoruz. Binaenaleyh her halde bittabi birinci madde hakkında söz söyleyeceğiz. Onun için bu hususta sadet Allah korkusu ve vicdanın emridir başka sadet yoktur. Makûmuâlileri Hükümetin vazâifinden birisi hukuku tasarrufiyeyi - bilhassa bizim Hükümetimizde şeklimize nazaran -

hukuku tasarrufiyeyi temin etmektir. Fakat mü-tavali harblerin, fevkalâde hallerin teakubu do-layısıyla memlekette hukuku tasarrufiye tama-men ve bihakkin temin edilemiyor. Zaruret ne-ticesi olarak her hangi bir kıtai askeriye bir bi-nayı işgal ediyor. Buna mukabil de kâh bir maz-bata veriyor, kâh vermiyor. Hamdolsun; bugün bundan kurtulduk.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Daha kurtulmadık, daha çok var.

VEHBİ B. (Devamla) — Anadolu evvelce karargâh olmadığı için, tabii mebanii askeriye memlekette bol bol mevcut değildir. Serhadol-mıyan, memleketin vasatı olan yerler - maatees-süf - bugün serhaddir. Onun için burada asker bulunacaktır. Tabii kıtaatı askeriye kış günle-rinde açıkta duracak değildir. Hanları ve mü-sait yerleri alarak oturmaya mecburdur. Fakat bendeniz Maliye Vekili Muhtereminden ve Mü-dafaai Milliye Vekili Paşa Hazretlerinden so-ruyorum. Bu mal sahipleri bermûtat kâğıt mı alacaklar, yoksa paralarını mı alacaklar? Bu hu-susta bütçeye para konmuş mudur? Geçen sene bu kürsüden «Harb bitti, bu paraları verecek mi-siniz?» diye sorduk. Müdafaai Milliye Vekili Paşa Hazretleri yine bu kürsü milletten «Paralar veri-liyor ve verilmektedir» dedikleri halde - Hepinizi işhadederim - mensubolduğunuz devairi intihabi-yeden hiçbir kimse on para almamıştır. Binaen-aleyh o geçti. Her şey gibi onu da geçirelim. Fa-kat hiçolmazsa bundan sonra olsun vergisini ver-mek ve yıkıldığı zaman yaptırmak için, bir mua-venet olmak üzere onun kirası verilsin. Mal sa-hibi - Hiçolmazsa - onun tahmin edilen kirasını almalıdır ve bu Hükümetin yegâne vazifesidir. İkincisi, encümenin mazbatasında 12 nci sayfada «Mazulni Adliye maaşatı için Adliye bütçesinde para kalmamıştır.» deniliyor. İstanbul gazetele-rinde okuduğumuza nazaran yalnız mazulni Ad-liye değil, birçok mazulinin, memurini Devletten açıkta kalanların tahsisatı kalmadığına dair fer-yatlar, kıyametler kopuyor. Şurada merkezi Hü-kümetin kazalarında, Konya kazalarında, sahil-lerde dâhilde - hele Şarka hiç gitme - bütün mah-kemelerde âza yok, müddeiumumi yok, reis yok, hattâ geçen gün İstanbul gazetelerinden birisin-de, bir mahkeme reisinin hem milleti, hem Hükü-meti tezyif eder surette istifası vardı. Bu gibilere memuriyet verilip de «Ben Demirci halkının di-lini anlamıyorum, şahitlerin dilini anlamıyorum,

şahitlerin mübaşirlerin dilini anlamıyorum» di-yerek mahalli memuriyetine gitmez, İstanbul'da otururlarsa onlara para verilmemelidir. Dilini bilmedikleri halkın parasını almak doğru değil-dir. Binaenaleyh o adamları her halde tâyin et-meli, tavgif etmeli. Bütçemizde mazul memurın tahsisatı kalmamalıdır. Hem benim mazuliyete aklım ermiyor; bir adam açıkta kalabilir. Fakat bu adam mebus olur, müddeti mebusiyeti biter, o vakit mazuliyet maaşı almaya hakkı kanunîsi var-dır. Bir memurun bulunduğu memuriyet ilga edi-lir, mazuliyet maaşı alır. Hasta olur. Doktorların raporu üzerine bizzarure tebdilihava icabeder, başka yerlerde de münhal bulunmaz. Açıkta ka-lır. Bu adam işe yaramıyor diye azledilir de ma-zuliyet maaşı nasıl alır? Binaenaleyh bir memur ya caizülistihdamdır, kendisine bir yer bulunur; istihdam edilir veyahut caizülistihdam değildir, onun için kaydını terkin ederiz.

Bütçe eğer müfredatiyle gelmiş olsa idi, iyice tetkikatta bulunurduk. İnşallah o hakkımıza da bu Mecliste sahibolacağız. 1340 bütçesini müfre-datiyle görmek isteriz. Girit memurini münfası-lasına yirmi senedir Hükümet maaş vermiştir. Efendiler zannediyorum hâlâ da veriyor. Trab-lüsgarp memurini münfasılası, Rumeli memu-rini münfasılası Cezairi Bahri Sefid memurini münfasılası, Suriye memurini münfasılası gibi hâlâ münfasıla, münfasıla gidiyor ve yeniden de tâyinler, terfiler oluyor. Öyle bir çiftlik idaresi ki, ne varidatı belli, ne masrafı bellidir. Binaen-aleyh Hükümetimizden, Heyeti Vekilemizden in-tizar ettiğimiz; bize bütçemizde tabiatın zarureti neticesi olarak mevdanda kalmış memurlardan başka mâzul memurın maaşı göstermesin ve bu millete hiçbir semere, hiçbir faide vermeyecek bir surette para sarf ettirmesin. Sonra bütçeyi az açıkla kapamak ve demin arz ettiğim gibi bu gibi, memurlara maaş bulmak için encümen Avans Kanunu hakkında Muvazenei Maliye Encümeni mazbatasının onaltıncı sayfasında «İera Vekilleri Heyeti tarafından teklif edilen ikinci ve dördüncü maddeler her daire için merbut cetvelde tefrik edilen miktarı tecavüz etmemek üzere masraf kısmından bir miktar tenzilât ic-rasıyla Muvazenei Maliye Encümeni tarafından kadrolarda zarurî görülen bâzi ilâvat ve tadi-lâtı ifa ve muhtelif masraf fusul ve mevaddı arasında münakale yapılabilmesini temin eme-liyle tanzim kılınmıştır.» deniyor. Şimdi elimiz-

de bulunan yüz onbeş milyonluk, yüz yirmi milyonluk bütçenin - ki bunun karşılığını memleket veriyor - bunun maaşat kısmından başka masrafı var mı? Bunu bilmiyorum. Alehtlak masraf, diyor. Eğer bu masraf meyanında yapılacak yollardan, mekteplerden, köprülerden, limanlardan hulâsa memleketin menafine para verenlerine doğrudan doğruya nâfi ve müsmir olacak masraftan kesiyorlarsa bendeniz bunu kabul etmiyorum. Kanaatimce bu tarzda doğru harekette bulunmuş olmuyoruz. Zaten bütçelere bir şey koymuyoruz. Meselâ nafia bütçesine ne koyuyoruz? Sıfır. Velev koysak bile ihtiyacına göre sıfır derecesinde olan bu meblâğdan da kesersek yazaktır. Kezalik her hangi bir vekâletinin masrafından; meselâ İktisat Vekâletinden, bilfarz tohumluk alınacak veyahut nümuneye bahçeleri yapılacak, hulâsa memlekete doğrudan doğruya nâfi' olacak ve Hükümetin vazai fi evveliyeye ve tâliyesini temin edecek kısımlardan tenzil ediliyorsa buna da acınır. Binaenaleyh, bendenizce bu masraftan tenzil etmekten ise kadrolarda tenzilât yapılmamıştır. Fakat o doğru bir şey değil. Yani her sene kadro değiştirmek o da doğru bir şey değildir. Bütün Hükümet kadrosunu memleketin ihtiyacatına göre tanzim etmeli ve hiç olmazsa 1340 senesi için Hükümet bir Kadro Kanunu mu getirecek, yahut bütçeye merbut olarak kadro mu getirecek? Böyle, bütçelere merbut fakat kanuniyet kesbedecek tarzda maddeler koyarak mı çıkaracak? Her hangi şekilde olursa olsun, Hükümet kdarolarını tesbit etmelidir. Bu tarz üzerinde oynanması taraftarı değilim.

YUSUF AKÇURA B. (İstanbul) — Efendiler, Maliye Vekâleti emme basma tulumbaya benzer. Bir taraftan suyu, yani parayı alır, bir taraftan da o suyu başka yerlere serpiştirir. Bu Avans Kanunu yalnız serpiştirilen yerleri tafsil ile değil, mücmel bir surette gösteriyor. Fakat bunların nerelerden alındığını inşallah gelecek sene Bütçe Kanununda göstereceğiz. Şimdi burada göstermiyor. Paranın taksim edilen cihetine gelince : Milletten birçok vesaitle alınmış olan akeenin şu elinizdeki kitabın son sahifesinde gösterilen muhtelif mahallere önümüzdeki altı ay içinde tevzi edileceği anlaşılıyor. Mahalli sarf olan nikat birkaç nev'e taksim olunabilir. Bunların bazıları müsmir masarif-

tir, bazıları da hemen hemen gayrimüsmir masariftir. Bazıları da şöyle böyle semere verebiliyor. Yani bunlara da nîm müsmir masarifi denilebilir. Bundan başka eğer vekâletler itibariyle mahalli sarflar nazarı dikkate alınacak olursa, bu vekâletlerden bazıları halihazır vekâletleridir. Günü gününe iş gören vekâlettir. Bazı vekâletler vardır ki, istikbal vekâletleridir. Oraya verilen para âdetâ bankaya yatırılan para gibi, bilâhara nema verebilir. Sonra diğer bir noktâi nazardan, yani müsmir, gayrimüsmir diye taksim nıkatı nazarından bakılacak olursa görülüyor ki, en müsmir addedilen üç vekâlet benden evvel arkadaşların aynı veçhile telâkki ettikleri gibi İktisat, Maarif ve Nafia vekâletleri önümüzdeki bu altı ay içinde takriben dört milyon masraf ihtiyar edecekler. Takriben dört milyon lira kadar bir masraf ihtiyar edebileceklerdir. Halbuki buna mukabil borcumuz olan bir parayı gayrimüsmir bir surette sarfa mecbur oluyoruz ki, o da dörtbuçuk milyon liraya balığ olan Muhassasatı Zatiyedir. Bütün altı ay içerisinde bankaya yatırırçasına verdiğimiz, yani faidesini, semeresini istihsal ettiğimiz üç vekâlete verdiğimiz para, yalnız Muhassasatı Zatiyeye, yani mâziye verdiğimiz paradan daha azdır. Bu suretle bir taksim daha hatıra geliyor: Buradan verilen paraların bir kısmı Muhassasatı Zatiyeye verilen para gibi mâziye veriliyor, bir kısmı Maliye, jandarma, Dahiliye gibi halihazıra veriliyor. Bir kısmı da Nafta, Maarif, İktisat gibi istikbale veriliyor. Maarif, Nafia, İktisat gibi bütün istikbale verdiğimiz paranın mecmuu mâziye bahşettiğimiz tediyattan yarım milyon eksiktir. Sonra; mütemadiyen biz bir şey söylüyoruz ve diyoruz ki: Asrî bir Devlet olacağız, ilmî bir Devlet olacağız. Bir iktisat cihadına girdik. Geçmiş cihatlar; yalnız harb sahasında mahdut cihatlardı. Bundan sonra iktisat sahasına, cihadı ekber sahasına giriyoruz diyoruz ve sonra fiiliyata girince bu iktisat cihadı için verdiğimiz para, mâziye mecburen tediye ettiğimiz paradan daha noksandır. Efendiler! Her kese her bir vekâletinin ehemmiyeti onun veridat ve masarifatıyla ölçülür gibi geliyor. Ehemmiyeti takdir için onun bütçesinde gösterilen miktar, âdetâ onun bir tahlili riyazisidir. Bu suretle bize Nafta Vekâletinin derecesi ehemmiyeti nedir diye sorulacak olursa zannediyorum ki, muhtelif nıkatın

hemen en sonundan birinci veya ikinci olarak gelir.

Bundan sonra efendiler, umumiyet itibariyle Heyeti Vekile nazarı itibara alınır, Heyeti Vekilede Nafia, İktisat vekâletleri biraz - nasıl diyeyim - o İera Vekilleri ailesinde üvey birader gibidir. Oların bütçeleri en sonra gelir, o vekâletleri işgal eden zatların imzaları mazbatalarda en sona kalır. Böylece hattâ eskâli hariciyede bile Nafia ve İktisat vekâletlerinin ehemmiyetinin noksanıyeti bâriz bir surette görülür. Yine unutmuyalım ki, biz iktisadî bir Devlet, iktisadî bir cihad yapmak arzusunda olan bir Hükümetiz. Şimdi bu maziye, hale olan tenkidatımın derhal ıslah edileceğine veyahut şu verilen Avans Kanununun reddedileceğine atıyen kaani de değilim ve arzu da etmiyorum. Yalnız, bu zihniyetin değişmesi için Heyeti Celilenizin şimdiden Heyeti Vekileye ihsas etmesini rica etmek istiyorum. Bari bundan sonra önümüze gelecek 1340 kanununda olsun istikbali hazırlıyan vekâletler mâziye nisbeten daha ziyade haizî ehemmiyet bulunsunlar.

Eğer teferruata girecek olursak birinci maddeye merbut cetvelde, «Zatı Hazreti Hilâfeti-penahi ve Handanı tahisatı» deniliyor. Buraya verilecek masraf, mânevî bâzı semerat iktitaf edilebilmek tasavvuriyle büsbütün gayrimüsmir denilemez. Fakat burada bu semaratı muhtemele mutasavvere müstakbele ve mânevîye olsa olsa Zatı Hazreti Hilâfeti-penahi ile kendisinin mahdut ailesine aidolabilir. Hanedan denilerek bilmiyorum erkek ve kadın kaç kişi para alacaktır? Bu adamlar, damatlar ve sairelerle beraber oldukça büyük bir küme teşkil eder. Bunlar tufeylidir. Ve bunları böyle görmeksiniz beslemek kendilerine zarar vermek demektir. Bunlar gümbüz adamlar, iyi yemek yemişler ve mâruf bir aileden gelmiş adamlardır. Bunları böyle bir nevi sadakacılığa indirmek hiçbir vakit iyi bir şey değildir. Bunları eski zamanların hocaları, hacıları gibi besleyip oturtmaktansa bunlar millet içinde bir iş görünümler, herkes gibi kazansınlar ve sairelerinin mukabilini yesinler ki, kendileri için de ar olan millet sadakasıyla geçinmesinler. Bahusus düşününler ki, bu adamları ferih ve fahur saraylarında, yalı boylarında işsiz, güçsüz belki zevk ve sefahatle geçindiren çiftçidir. Binaenaleyh kendilerine verilen paranın membaı za-

vallı çiftçi, fakir köylü, ameledir. Böyle olunca zannediyorum ki Hanedanı Hilâfetin bizce o mutasavver, mânevî faydası olan kısmı mahsusundan başkalarını beslemek lüzumu gayri vârittir.

Sonra bu tamamen mecburî değildir. Tamamen mecburî masarif içinde Düyunu Umumiye vardır. Dün sözlerini kemali dikkatle dinlediğim Maliye Vekili Beyefendi idare hususunda yapılan israfatın miktarını gayet mukni ve belîğ bir surette ifade buyurdular. Bendeniz ona bir şey ilâve etmek isterim. Düyunu Umumiyenin tarzı idaresi ve orada büyük, küçük memurlara verilen çokça para. Köylüden, şuradan buradan topladığımız paranın veyahut onlar vasıtasıyla topladığımız paranın bir kısmı yalnız israfı kalmıyor, aynı zamanda Türklüğün mâneviyatına da suitesirat iera ediyor. Diyoruz ki: Maşallah Düyunu Umumiye ne güzel idare ediyor da bizim Maliye idare edemiyor. Düyunu Umumiye İdaresi ne kadar temiz de bizim Babâli ve Maliye Dairesi okadar temiz değil, kirli bulunuyor. Eğer Babâli veyahut Maliye ve Maarif Nezareti onların cebren aldıkları idare masrafı kadar para almış olsalar emin olunuz ki onlar da o kadar temizliği bilir ve onlar da hüsnüidare etmesini bilirdi. Paranın kesretinden dolayı herifler hüsnüidare ediyorlar ve böylece frenkliğin bir nevi propagandasını içimizde yapıyorlar. Yani Düyunu Umumiyenin baron bilmem ne zırlıklarına verdikleri lüzumsuz ve külliyetli paralar binnetice bizim paramızı kısmen israf etmekle kalmıyor, aynı zamanda bizim içimizde kuvvetli bir propaganda da sebeboluyor. -Tafsîlâtını bilmediğim için tabî söylemiyorum - ümidediyorum ki Maliyemizin içinde ayrı bir idare olan ve birtakım muhtariyeti haiz olan ve aynı zamanda bütün Maliyemizin idaresine suitesir eden bu idarenin ıslahı ve tensiki ve israfatın men'i inşallah Maliye Vekilinin yediiktidarındadır.

Efendiler! Demin dedim ki: En mühim üç vekâletimizin, yani Nafia ve İksisat ve Maarif vekâletlerinin böyle binnispe geride bırakılışından müteessir olarak ıslahı mümkün olup olmadığını ve mümkünse yapılmasını rica etmiştim. Buna bir şey daha ilâve edeceğim. Bizde maalesef -bizde demiyeyim de - bizden evvel mevcudolan Osmanlı İmparatorluğunda kötü bir anane vardı. O anane -ki yine beni bâ-

zı arkadaşlar karakitaptan aldı diye itham eder. Ne yapayım kitaptan başka memba yoktur ...

FERİDUN FİKİRİ B. (Dersim) — Hayat var...

YUSUF AKÇURA B. (Devamla) — Hayatı görecek kadar muktadir değilim zannederim ve bahusus arz ettiğim şey altı yüz sene evveline aittir. Tabii onu görmek ihtimali yoktur. Onun için kitaptan alacağım.

Osmanlı İmparatorluğu eski Roma İmparatorluğunun ananatını idame ettirmiş bir Devletlerdir. Bu Devlette esas olarak siyaset vardı, askerlik vardı, bir dereceye kadar da idare vardı. Eski Roma'da olduğu gibi iktisat bir mevki işgal etmiyordu.

Muasır devletten çok bahsediyoruz. Muasır devletin bugün en mühim şiarı iktisadi bir devlet olmaktır, iktisadi meseleler ehemmiyet vermektedir. Son Devri İstibdadı veyahut Devri Meşrutiyeti, Osmanlı Meşrutiyetini hatırlayın! İktisat ve Nafia Vekâletleri, yahut o zamanın tâbiriyle Nafia Nezareti, Ticaret ve Ziraat Nezaretleri katiyen iktisadi mahiyette değildi, belki siyasi mahiyetteydi. Oraya icabederse Ermeni'den, Rum'dan, Arap'tan bir nazır konurdu. Velhâsıl yer doldurmak için bir şeydi. Korkuyorum ki bu bize de sirayet etmesin! Bu anane Türk halk ve Devletine de sirayet etmesin! Bunlar ikinci derecede vekâlet veya nezaret ad-dolunmasın; çünkü anane çok müessirdir. Binaenaleyh biz eğer hakikaten bir muasır devlet olacak olursak - hattâ eşkâlde bile - iktidar ve salâhiyet itibariyle bunların cümlesinden mühim olmak üzere kuvvetli bir bütçe sahibi olmak itibariyle İktisat ve Nafia ve Maarif Vekâletlerini bir hayli vekâletlerden daha öne almalıyız ki istikbal az - çok temin etmiş olalım. Bilirsiniz ki muasır ve biraz geride kalmış olan milletlerin mukayesesinde bir şey çok nazarı itibara alınır, bu da günü gününe yaşamak veyahut istikbali düşünerek yaşamaktır. Şu masrafı göz atan adamlar bizim hakkımızda, günü gününe yaşayıp istikbali çok düşünmediğimize karar vereceklerdir. Binaenaleyh yine tekrar ediyorum; bugünden çaresi yoksa 1340 senesi bütçesinde bu paraların taksimatında başka bir şekil ihtiyar ve kabul edilmiş olmasını ve o suretle gelmesini bilhassa rica ediyorum.

Sonra yine tekrar ediyorum; birinci madde-deki masrafın tenkisine gerek Maliye Vekâletin-

ce, gerek Muvazene-i Maliye Encümenince imkân görülemediğidir? Çünkü Maliye Encümeni, bir taraftan bu dediğim birinci maddede, diğer taraftan Nafia, Maarif ve İktisat Vekâletleri meselesinde katiyen beyanı fikretmemiş, vekâletten gelen şeyleri aynen kabul etmiştir ve bizim dünkü müzakeremizde arkadaşların ih-sas etmek istedikleri noktai nazar hakkında bir şey yazmamıştır. İmkânı varsa bunun tadilini gerek vekâletten, gerek encümenimizden rica edeceğim

BESİM ATALAY B. (Aksaray) — Reis Beyefendi, Beyefendiye bir cevap vereceğim, ithamda bulunmuştur.

REİS — Sözüünüz mukayyettir, söz sırasını bozacak olursak vaktimizin ziyasını mücibolur.

KÂZİM B. (Ergani) — Bendenizce; her şeyden evvel memleketin sıhhati umumiyesi akdem ve akdes olduğu için Sihhiye bütçesine ait bazı mütalâat arz edeceğim:

Efendiler! Farz ediniz ki, bir dakikada en ulvi emelleriniz tahakkuk etsin! Memleket bir gülsarı saadet haline gelsin, bütün tasavvuratı nafianız tahakkuk etsin. Bunları niçin yapıyorsunuz? Tabiidir ki: Türk milletinin terfi ve itilâsı, Türk vatanının imarı içindir. Halbuki, ırkımız maalesef ruza beruz bir zayıf ve inhitata doğru yürüyor, teşkilâtı sıhhiyemiz gayet nâkıs bulunuyor, ne kadar feci olursa olsun itiraf etmek mecburiyetindeyiz ki: Başka memleketlerde hımayei hayvanat için gösterilen ihtimamı biz memleketimizde hımayei beşeriyet için tatbik edememişiz.

Memleket frengiden, sıtmadan, veremden mütemadiyen kırılıp gidiyor, çürüyor, köylülerimize hiç olmazsa muntazam bir surette bir kinin bile veremiyoruz. Mütemadiyen kendisinden aldığımız köylünün hayatını muhafaza için, icabeden edviyeyi kendisine vermekten âciz bulunuyoruz. Sihhiye Vekâletine her zaman tevellüdat ve vefiyata dair zannederim ki, vilâyetlerden istatistikler geliyor. Efendiler, malûmdur ki, istatistik bir devletin aynası mahiyetindedir. Aynası olmadıkça insan kendi şekil ve suretini bilemediği gibi istatistik de olmayınca devlet kendi hakkiki kuvvet ve şevketini bilemez, derecesi servetine vâkıf olamaz. Fakat istatistiklerin hedefi, gayesi zannederim ki, onları yalnız istif etmek, toplamak değildir. Tevellüdatın tez-

yidi, vefiyatın tenkisi için tedabir almak lâzımdır. Acaba bu tedabir yapılmış mıdır? Başka memleketlerde nev'i munkariz olan hastalık bizde icrayı tahribat ediyor, geçen sene mensubduğum dairei intihabiyemde - Ergani livasında - 600 çocuk çiçekten ölmüştür. Efendiler! Biz bir sene zarfında memleketin 600 ümidi zihyatını toprak altına gömmüşüzdür. Binaenaleyh efendiler! Bugün orada ne bir doktor, ne de bir diplomalı kaabile vardır. Binlerce hayatı beşer, ihtimamsız, murakabesiz bir halde terk edilmiştir. Binaenaleyh çok istirham ederim ki, Sıhhiye Vekâleti 1340 bütçesinde sıhhiye teşkilâtını lâıyk olduğu bir derecei tekâmüle isal etsin.

İkinci mesele : Jandarmaya temas edeceğim. Bugün memleketimizde maalesef her tarafta bir manzarai inhilâl gösteren asayişin istikrarı, asayişin temini için jandarmanın islah ve tensik mertebesi vücuttur. Hepiniz bilirsiniz ki : Sultan Hamid devrinin 1324 inkılabına devrettiği jandarma her türlü nizam ve intizamdan mahrum bir başıbozuk ocağıydı. İnkılâptan sonra zannederim, Avrupa'dan, İtalya'dan mütehassıslar getirildi ve jandarmamıza oldukça bir terbiyei meslekiye verildi ve nispi bir salâh meşhudoldu. Fakat seferberlikten sonra birçok esbab ve avamilin tahtı tesirinde maalesef jandarma teşkilâtı bozuldu. Binaenaleyh, bugün Men'i Şekavet Kanununu, şekavetin izalesi için lüzumlu görüyoruz; fakat efendiler! Şurasını da söyleyeyim ki, şekavetin men'i için elyevmer'i olan ahkâmı kanunimiz pekâlâ bu ciheti kâfidir. Bugün jandarmamız fevkalâde bozulmuştur. Binaenaleyh, Hükümetimiz evvelâ jandarma efradının terfih ve teminine lâzımgelen tedabiri ittihaz etmekle beraber bunları tensik ve islah için de ne gibi şeyler düşünüyorsa bunu da izah etmelidir. Sonra efendim, iktisattan bahsedeceğim.

Efendiler! Devletimizi zenginleştirmek için tabiidir ki, menabii tabiiyemizden, ormanlarımızdan, madenlerimizden istifade etmek mecburiyetindeyiz. Artık köylünün tekâlifi haddi nihayeye varmıştır. Vesaiti sây ve amelîni mefkudolduğu bir memlekette bundan sonra safaleti uzviye ve safaleti ruhiye içinde yaşayan köylüye bir para zamm etmek tarafı değilim. İktisadiyatta mehabii tabiiyemizin en büyüğü Ergani Bakır madenleridir.

Ergani Bakır madenleri seferberliğe kadar Hükümet tarafından işletiliyordu. Bu maden o seneden beri Hükümetçe tadil edilmiştir. Memleketimizde vesait sây ve amelî olmadığı için, ahali bütün mesaisini madencilığe hasretmiştir. Binaenaleyh, bu madenin böyle uzun müddetten beri tatili faaliyet etmesi hem ahaliyi, hem Hükümeti fevkalâde mutazzarır etmiştir. Evvelece bu madenden oldukça refahını temin eden, onun lûtf ve in'amından müstefidolan ahalimiz şimdi hemen hemen aç ve çıplak bir surette sefalete duçar olmuştur. Bu maden kâh İtibarı Millî Bankasına veriliyor, kâh Çester Projesine ithal ediliyor. Fakat bugün mümkün olduğu kadar ondan istifade etmek tarzı mevcutken onu şu veya bu tarzda tâvik etmek doğru değildir. Maden son on sene zarfında on milyon kilo ham bakır ihracetmiştir ki, bu miktar hiçbir suretle şayanı istihkar değildir. Hükümete de bir faidei külliyesi vardır. Binaenaleyh Hükümet bu madeni işletmek için ne düşünüyor? Hükümet; hesabına işletmek için İktisat bütçesine bir tahsisat koymuş mudur, koymamış mıdır? Bu cihet hakkında da bendenizi tenvir buyurmalarını İktisat Vekili muhtereminden rica ederim.

ŞEFİK B. (Bayezid) — Muhterem arkadaşımız Zeki Beyefendinin adliye ve jandarma maaşatının ademikifayetine dair vâkı olan beyanatına bendeniz de iştirak ediyorum. Hakikaten bugün gerek jandarma, gerek memurini adliye ve gerek sunuf sairei memurinin aldıkları maaşat kendilerinin ve ailelerinin idaresine kâfi derecede değildir. Binaenaleyh bunların çaresine bakmalıdır. Terfih ve tesiri cihetlerine gitmeli... Çünkü mukaddera-tı millet, umuru memleket bunların yedikifayetine mevdudur. Sıai maliyemize göre bunların maaşatının tezyidi zarurîdir. Bu cihet mümkün değilse kemiyetten ziyade keyfiyete ehemmiyet vermeli, çok maaşla, az memur istihdam etmelidir.

Dünkü gün Meclisi Âlide arkadaşlardan bâzı zevatın mütalâası üzerine Maliye Vekili Beyefendi zâbitanın maaşatı hakkında bir lâ-yihai kanuniye tanzim ve takdim edilmekte olduğunu beyan buyurdular. Bu kürsüden kendilerine beyanı teşekkür ederim. Vatanın kahra-

man, fedakâr evlâtlarının bu suretle terfihe ve tesriri, hakikaten elzemdir.

Muhterem arkadaşımız Zeki Beyefendinin bir sene zarfında mahakimden sudur eden ilâ-mattan bir adedinin mahkemei temyizce tasdik edildiğine dair olan sözünü muhtacı tashih görürüm. Arkadaşımız hâr ve samimî beyanatı arasında bu bapta zühul etmiştir.

Efendiler Temyiz Ceza dairesinde bir sene zarfında mahakimden sudur eden ilâmatın kaç taksid, kaç nakz olunduğunu bilmek için bir defter tanzim olundu. Bu defterde bâzı mahakim ilâmatının tasdikı ve bâzı mahakimin de nakzı daha ziyade olduğu görüldü. Usulü muhakematın maddei mahsusası mucibince icabı icra ve ifa olunmak üzere Adliye Vekâletine gönderildi. İki seneden beri bu bapta bir gûna istatistik tutulmadığı için ne kadarının tasdik, ne kadarının nakz olduğuna dair malûmatım yoktur. Maahaza zan ve tahmini âcizaneme göre, yani bu iki seneden beri daha ziyade tasdikte iktiran etmiş ilâmat olduğuna katiiyen kaaniim. Şunu da nazarı dikkati alilerine vaz' ederim ki bâzı nakızlar hâkimin ademiiktidarına veya suihaline delâlet etmez. Çünkü nakzın ile ve esbabı muhtelifdir. Mesmuatıma göre Adliye Vekili muhteremi mahakimin tanzim ve teşkili ve hükkâmın tetkiki hal ve terfihi ahvali hakkında fevkalâde bir itina ile çalışıyor. Kendilerine temenii muvaffakiyet ederim.

Efendiler alelûmum hükkâm lâyuhti olamaz. Bugün her memleket, her millette vazifesini ifa etmiyen, suihali olan hâkimler olabilir ve bizde de bulunabilir. Fakat bizdeki hükkâm emin olunuz ki harb senelerinde, galayı es'arın en ziyade hükümran olduğu zamanlarda ekserisi namus ve iffetlerini, istikametlerini muhafaza ettiler. Kemali sabır ve kanaat ile imrarı hayat ettiler. Bunların maaşetlerinin temini zarureti karşısındayız. En güzide hâkimlerimizden bir kısmı da kendilerine mahsus maaşatın ademikifayesinden dolayı işten el çekerek dâvavekâleti ve hususatı saireyle iştigal ediyorlar. Heyeti Celileden şunu rica ederim ki; menbaı adil ve dadolan, mizanı adaleti elinde tutan hükkâmımızın maaşlarının tezyidiyle zaruretlerinin ref'i çaresine bakmalıdır. Bu bapta nazarı aidinin nazarı dikkatini celb ederim. (Vekili aidi sesleri) Evet vekili aidi. Mâruza-

tım bundan ibarettir. Zannederim, Zeki Beyefendiye cevap vermiş oldum.

HÂLİS TURGUD B. (Sivas) — Efendiler, malûmuâliniz ortada teşkil edilmiş bir Divanı Muahasebat vardır. Bunun için Maliye Vekili Beyefendi izahat verdiler ve dediler ki 1339 senesi için ilk Avnas Kanununda bir tahsisat konmuştur. Elimizde de bir kararname vardır. Bu kararnameye göre biz bunu teşkil ettik. Lüzum veya ademilüzumu sonra münakaşa edilir. Halbuki Muvazenei Maliye Encümeni aynı mazbatada gerçi Muvazenei Umumiye Avans Kanununda böyle bir tahsisat varsa da 1338 senesi Avans Kanunu fusul ve mevaddına göre bu takyidedildiği için tabii bu Divanı Muhasebat teşkili için bir salâhiyet verilmiş mânasını ifade etmez. Maliye Vekili Beyefendi Divanı Muahasebatın lüzumunu kabul ettikleri gibi tabii Heyeti Umumiye de bu hakikati kabul eder. Küçük miyasta teşekkül ettiğinden dolayı da beyanı itiraz ettiler. Kusura bakmayınız! Salâhiyetinize tecavüz ettim. Ben onu küçük miyasta yaptım. Gerçi bu salâhiyetinize ait idi ama, küçük miyasta yaptım dediler. Efendiler! Salâhiyeti bugünkü vazı ve şekle göre hasır ve taksir etmek doğru değildir. Binaenaleyh Meclisin bunu nazarı dikkate alması icabeder.

Avans Kanununun mevaddına geçiyorum. Berveçhi peşin Rüsumat meselesi var. Rüsumatın sureti muhafazası için birtakım kayıtlar mevcuttur. Fakat efendiler! Hudutlar muhafaza edilmezse esasen gümrük varidatı tenakus edeceği gibi memlekette mevcudolan ufak tefek şeylerin muhafazasına da imkân kalmaz. Mesele : Hükümet lüks eşyayı menediyor, halkın parası lüzumsuz yere israf edilmesin diyor. Halbuki öbür taraftan gümrük muhafaza edilmediği için Cenup tarafından istediğin kadar lüks eşya memlekete giriyor ve aynı surette diğeri gümrüğü verdiği halde ticaret yapıyor. Öteki gümrük vermediği halde aynı ticareti yapıyor. Lüzumsuz yere memleketin parası israf oluyor. Ondan başka memleket dâhilinde bâzı yerlerde sigara kâğıdı çıkarıyorlar. Ezcümle dairei intihabiyemde de Kızılırmak namıyla sigara kâğıdı çıkarılıyor. Bunu çıkaran zat bendeniz buraya gelirken defterime kaydettirmişti. Hükümet Bandrol Resmini gümrüklerde aldığı için kaçakçılığın önüne geçemiyor ve bu suretle kaçak olarak gümrüklerden de istendiği kadar sigara kâ-

ğdı içeriye giriyor. Memleketin dâhilinde mevcudolan ve ikisi üçü bir araya gelerek husule gelen Türk sermayedarları Hükümetin kanunlarından, Teşviki Sanayi bilmem ne gibi kanunlardan katiyen istifade edemiyor. Hariçten gelen ve kaçak olarak giren onlara rekabet ediyor ve bu suretle tabii onlar daha ucuz ve ehven satıkları için memleket dâhilinde çıkarılanlar pahalı oluyor. Tabii bu diğer dairei intihabiyelerde de vardır. Bendeniz yalnız kendi dairei intihabiyeme ait kısmını nazarı dikkatinize arz ile beraber gümrüklerin kaçakçılıktan muhafazası için lâzımgelen tedabirin ittihazını makamı aindinden rica edeceğim.

Efendiler; dün Maliye Vekili Beyefendi burada icabeden izahatı verirken teşkilâtı mülkiyeden de bahsettiler ve memleketin en mühim bir noktasma temas buyurdular. Hakikaten buyurdıkları gibi teşkilâtı mülkiyenin halihazırını gayritabiidir ve memlekette huzur ve emniyeti temin edemez. Masrafın çokluğu meselesini artık sahibi salâhiyet zevata terk ediyorum. Fakat asayiş, idare noktaî nazarından bâzı şeyler arz edeceğim. Müstakil livalar memleketi müstakil parçalara taksim ediyor. Her birisi doğrudan doğruya vekili aidine merbut olduğu için ayrı ayrı düşünür ve ayrı ayrı hudutları nazarı dikkate alırlar. Ondan başkası sanki kendi dairei hudutları dâhilinde değil ve cüz'i diğerin mütemmimi değilmiş gibi addolunur. Bir muhitte asayişsizlik olur, Tokat'ın bilmem neresinde şu veya bu vekayı çıkar-ki bunu da işaret ediyorum; Tokat'da ne gibi vekayı vardır, arz edeceğim bunu takibeden müfrezeler Sivas vilâyeti hududuna geldiği vakit sanki eenebi bir memleket hududuna gelmiş gibi bırakır, gider. Amasya'nın bilmem neresinde çıkan bir vakayı teskin için jandarma Tokat'a geldiği vakitte aynı suretle savuşup gidiyor. Hulâsa birbirinden ayrı ve gayrişekilde cereyan eden hâdisat oralarda kendi dairei idareleri dâhilinde vekayinin çıkmadığından dolayı müteessir olmayacak bir vaziyet husule getirir. Her hangi bir makam, her hangi bir taraf kendisini muahaze edecek olursa «Efendim, benim dairemde değil ya! Nemelâzım, filân yerde çıkmış» der. Bunların mesaisini tevhid ederek vaziyeti ıslâh etmek lüzumunu bugünkü teşkilât temin edemiyor. Bunun için Heyeti Vekile Reisi Beyefendi Hazretlerinin geçenlerde programlarında bahis buyur-

dukları gibi, umumi müfettişlikler mi ihdas edilecek, vilâyat teşkilâtı mı yapılacak? Eğer birkaç livayı bir araya getirerek bunları muayyen bir makam altında toplayıp bunun mafevkindeki makamı aidi de öyle lüzumsuz yere gelen mütaaddit telgraflarla boğmayıp mutavassıt birer valilik bir müfettişlik teşkil ederek muayyen bir surette toplanmazsak efendiler; bugünkü şekil ile memlekette asayişsizlik günden güne çoğalır.

Asayişin temini için lâzım olan anasırdan birisi de malûmuâliniz idare memurlarıdır. Efendiler, bilirsiniz ki, bundan iki sene evvel fevkalâde bir zaman geçirdik ve bu fevkalâde zamanda herkesin kanaati her şeyi ihtiyara ve her şeyi kabule müsait değil idi. Meselâ ortada bir Harekâtı Milliye başladı. Öbür taraftaki zat hiç alâkadar olmadı. Diğer de kendi varlığını feda etti. Şüphesiz bunlar beşeriyette tabii şeylerdir. Fakat bu arada birçok idare memurlukları ihlâl etti. Bulunanların birçoğundan tabiatıyla iştibah hâsıl oldu ve birçokları işe yaramadı. Elde mevcut meslek adamı olmadığı için kime rastgeldiysek aşkı vatanla kim daha ziyade çalışmak istiyorsa hemen onu tuttuk. kaymakam yaptık, mutasarrıf yaptık ve belki vali yaptık.

Efendiler; evvelâ zarureti arz ettim bu vali nerede okumuş? Hayattaki mesaisi neden ibarettir? Tecrübesi neden ibarettir? Acaba bir köy idare edebilmiş mi, acaba evinin idaresini tanzim edebilecek vaziyette mi? Efendiler! Bunları hiç nazarı itibara almadık. Zannedirim el'an böyle idare adamları mevcuttur. Rica ederim, 1290 senesinden şimdiye kadar mevcudolan Mektebi Mülkiyenin bu kadar mezzunu mevcut iken artık bu gibi memurlara meydan bırakmamalı ve mesleki idarenin de bir meslek olduğunu kabul etmelidir. Efendiler! Adliye meskekine merbut her hangi bir adam, bir zabıta memuru olamaz. «Adliyecisin, senin oraya aklın ermez.» derler. Sonra Mektebi Mülkiyeden çıkmış bir efendi falan mahkemeye müracaat eder veyahut Nafia ve saireye giderse, sen bu meslekin adamı değilsin, derler. Fakat efendiler! Bir doktor, bir hâkim hattâ söyliyeğim mi efendiler? bir mübaşir idare memuru olmuştur.

Dr. MUSTAFA B. (Çorum) — Halis Bey! Doktorlar başta olarak söylenmez. Farkında

olasınız ki doktorlar mesalikin en yüksek sınıfıdır.

HALİS TURGUD B. (Devamla) — Müsaade buyurunuz! Ben herkesin meslekine hürmet ederim. Her mesleke hürmet ettiğim gibi her mesleke mensubolanlardan da benim meslekime hürmet beklerim. Rica ederim, hiç kimsenin şahsına tecavüz değil, hürmet ederim. «Mübaşir» diye koyduğum kayıt en sonradır; dikkat buyurulursa bu izahınıza hiç hacet kalmaz. Rica ederim, onun için tabii yine makamı a.dinden rica ederim, mesleki idareye kıymet ve ehemmiyet verilmelidir. Bu, çok mühim meseledir. Memleket idaresinde, birçok fevkalâdelikler görüyoruz. Memleketin diğer devair memurlarına istediğiniz kadar tahsisat veriniz, fakat memleketteki idare işlerine memlekete merbut, afif, müstakim, muktadir, çalışkan adamları intihabetmedikten sonra milyonlar para sarf etseniz efendiler; katiyen faide hâsıl olmaz. Şunu arz edeyim ki bu meslekin diğer mesleklere nisbeten büyük bir ehemmiyeti vardır ve kudreti vardır. Bir ordunun halledemediği bir meseleyi bir mahalde, bir idare memuru halleder. Efendiler! Bunun birçok misali vardır, birçok vekayii vardır. Onun için çok temenni ederim ki mercii aidi, bunu nazarı dikkate alarak bu işin keyfiyetine itina buyursun. Ve henüz memuriyette ve açıkta bulunan mülkiye mezunlarını ve ihtisas erbabını mevkiî iktidara geçirsin.

Sonra efendiler! Jandarma tahsisatı : Muvazenei Maliye Encümeni tarafından, sekiz bin kadarnın lüzumu istihdamı olmadığından dolayı Jandarmanın adedi (1 645) e indirilmiştir. Evet, belki bu kadar jandarmaya lüzumu yoktur ve bundan dolayı bir tasarruf yapmak mümkündür. Yalnız bendeniz, burada tasarruf edilen miktarm, asayişin temini için, birinci derecede vasita olan jandarmaya verilmesini teklif ediyorum. Efendiler! Jandarmaları köylünün ekmeğinden, yağmdan, yumurtasından, arpasından, samanından kurtarabilmek için, onların ihtiyacını ve insan olduğunu nazarı itibara almak lâzımgelir. Bunların da çocuk sahibi, aile sahibi olduklarını nazarı itibara almak icabeder. Bir piyade neferine on lira vermekle, bir süvari neferine on beş kâğıt vermekle o adama : «Memleketin asayışı için ha-

yatını feda et!» demek arasında çok fark vardır. Zannederim efendiler! Her hangi bir vaka hudus ettiği zaman, bölük kumandanına, takım kumandanına oradaki idare memuru : «Al tüfeği de, falan yere takibe git ve icabederse orada öl!» dediği zaman, düşünmelidir ki, efendiler; o bölük kumandanının, takım kumandanının götürmüş olduğu süvari ve piyade jandarma neferleri onar, on beşer kâğıda istihdam olunuyor. Bu şerait dâhilinde, memleketin asayişini temin edebilmek ve her hangi bir yerde çıkan isyanı bastırabilmek ve ledelicap silâhla mukabele edebilmek çok güç bir meseledir ve imkânı yoktur. Kendi kendimizi aldatmıyalım. Ortalıkta maddi mikyaslar vardır, onunla ölçelim. Biraz da biz, kendi rahatımız için, mesaisini beklediğimiz zevata «Senin masrafını tediye ediyoruz, senin ihtiyacatını temin ediyoruz. Binaenaleyh memleket için şunu veya bunu yapacaksın!» dememiz icabeder. Yoksa «Hamıyyeten sen de şunu kabul et!» demek olamaz. Efendiler! Bunun imkânı yoktur. Bu iş bu şekilde olmaz. Jandarmanın ahvali hakkında, sizi tasdi etmekliğim doğru değil... Çünkü hepimiz, aynı meseleden müştekiyiz ve aynı meselenin tekevvün ettiğinden müştekiyiz. Binaenaleyh bendenizin anlayamadığım bir nokta vardır ki, efendiler, bu vaziyeti bu suretle bırakarak halkı usulsüz, kanunsuz soydurup bu ihtiyacı tatmin ediyoruz da, neden burada millete : «Efendi! Seni soydurmuyacağım; ve sana karşı hiçbir kimsenin tasallütünü, tecavüzünü yaptırmıyacağım fakat senden bir şey istiyeceğim ki sen onu her vakit, her suretle gayrimeşru bir şekilde veriyorsun, vermesen bile elinden alıyorlar. Bunu ben, sana açık söylüyorum ve diyorum ki efendi! Memlekette yaşamak mı istiyorsun, hakkına mı sahibolmak istiyorsun, iş mi görmek istiyorsun? Şu halde sen, bana kazandığının yüzde kırkını vereceksin, yüzde altmışı ile de yaşıyacaksın. Fakat o yüzde kırkı senden aldığım vakit, senin en ufak sesini bile duyacağım, sana en gizli, en mahrem, en yeminli yerlerde yapılan mazalimden seni kurtaracağım. Seni jandarma soymıyacağı gibi hiçbir fert sana tasallüt edemiyecek, sana tecavüz edemiyecek...» diye açık olarak söylersek ve yaparsak zannederim ki, bugün milletin alelîfirat kesesinden çıkan paranın üçte biriyle bu maksadı temin etmiş oluruz. Müsaadenizle bir misal arz edeyim.

Fazla yoruyorum, af buyurunuz. Köylerinde bir asker firarisi olan, bir köylüyü farz ediniz efendim; bunun hasılatı senevisini de ne diyeyim elliden dun kabul ediniz. Çoluğunu, çocuğunu, maişetini ve sairesini bırakınız. Efendiler! Her hangi bir sebeple firarî, ve bakaya olsun şube reisinin icadiyle firarî veya bakaya olur. Bu firarî veya bakayayı jandarma arıyor. Jandarma, heyeti ihtiyariye bunun başına toplarırlar. Artık onun gösterdiği vaziyet malûmdur. Netice itibariyle oradan yirmi lira almadan gitmez. Şimdi köylünün bir adamı için belki bir senede üç, beş, sekiz defa talebedilen yirmi beş lirayı verirse : Biz bir defa beş lira olarak istersek zannederim ki, Hükümete maalmemnuniye verir efendiler. Hükümeti de bugün biraz insafsızca tenkid etmiş olduğumuz vaziyetten kurtarmış oluruz. İtiraz etmek lâzımgelir ki, elinde vesaiti lâzime mevcut bulunmuyor. Onun için burada tasarruf edilen jandarma muhassasatını jandarmaya terk edelim ve bu suretle hiç değilse paranın bir kısmını süblime ile yıkıyalım.

İkincisi efendiler; jandarma denince mukabilinde bir de polis teşkilâtı vardır, bizde ne garip şeydir! İkilik gibi bir şey karşıya çıkar. Olmaz efendiler! Türklerin bir darbimeseli vardır. «Çatal kazık yere batmaz» memleketin civarında bir vaka oluyor. Her hangi bir adama tecavüz ediliyor veya bir vâka hâdis oluyor veyahut her hangi bir adam soyuluyor, vakadan haberdar oluyorlar. Polisi haberdar edeli çok olur, gelmezler. Halbuki jandarma polisin bir uzvudur. Yok jandarmaya aittir, polise aittir diye aidiyet salâhiyeti bulunmaz. Fail ortalıkta yoktur. Fiil vardır. Fail yoktur. Ondandır Hükümet istediği kadar telâş eder, faili arar ve tabiatıyla bulur, bulamaz, o ayrı bir meseledir. Onun için bendeniz bir şey rica ediyorum «Polis ve jandarma» bunlara bir nam verilsin. Biri harice, diğeri dâhile baksın ve bunlar tevhidilerek idare memurunun emrine tevdi edilsin.

Efendiler! Biraz da Mustafa Beyin müsaadereleriyle ahvali sıhhiyemizden bahsedeceğim. Tabii meslekime aidolmadığı için uzunuzadıya bahsedecek değilim. Yalnız dairei intihabiyem hamdolsun on senelik istilâ felâketinden mâsun kalmıştır. Fakat efendiler! Dört sene Ruslarla üç sene de bu tarafta Yunanlılar ve Fransızlarla çarpışan milletimin her türlü emirlerine ittiba ve inkiyadet-

miştir. Bu meyanda tabii birçok muhaceretler vâkı olmuştur. Gerek muhaceret suretiyle ve gerekse Harbi Umuminin tevliedettiği mesaiip suretiyle birçok sâri hastalıklar bu memleketi istilâ etmiştir. Sıtma için bir şey demiyeceğim. Çünkü Sıhhiye Vekili Beyefendi geçen gün bu hususta söylediler ve Heyeti Vekilenin programında da dâhildi.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — O bahsi açmamış olsaydınız daha iyi olurdu.

HÂLİS TURGUD B. (Sivas) — O hastalığı olduğu gibi görmezsek, bizi için için kemirir. Bir gün olur olanca kuvvetiyle, şiddetiyle meydana çıkar. O şiddetiyle meydana çıktığı zaman çare bulmak imkânı olmaz. Hakikat hakikattir. Vâkayı hiçbir şey ilâve etmeksizin izah etmek vazifemizdir. Daha birtakım vazifemiz varsa bunu yapmak lâzımdır. Efendiler! Kastamonu'nun bir zaman şöreti vardı. Frengi dendi mi doğrudan doğruya Kastamonu hatıra gelirdi. Zannederim hakikatte bu böyle miydi? Değil miydi? Bu benim dairei tetkikimin haricinde kalır. Fakat ortalıkta muhakkak olan bir şey varsa Kastamonulular çok yoruldu ve etrafa bağırdılar «frengi dediniz mi Kastamonu'dur» diye bağırdılar. Ve Hükümete işittirdiler. Hükümetin, mercii aidinin nazarı dikkatini celbettiler ve zannederim ki hamdolsun Kastamonu şimdi diğer vilâyetlere nisbeten bu hastalıklardan çok beridir. Fakat efendiler! Bunun yerine Sivas havalisi kaim olmuştur. Ve belki Tokad, Amasya da böyledir. Bendeniz salâhiyetle söyleyeceğim. Belki Sivas bu hususta Kastamonu'ya maalesef halef olmuştur. Bugün vilâyetin dokuz kazası vardır. Bir de nefsi Sivas'tır. Bununla ondur. Bu on kazanın içinde iki tane doktor vardır ve efendiler! Bir memlekette yirmi otuz bin nüfusu câmi olan bir kazanın müessesatı sıhhiyesi memlekette bulunan bir hastane ile, merkezde bulunan bir hastane ile iki doktordan ibarettir. Rica ederim frengi gibi sâri ve müstevli olan bir hastalık olanca şiddetiyle hükmüferma olan bir mıntakada, olanca şiddetiyle icrayı hükmeden bir mıntakada bir hastane ile iki doktor gayrikâfidir. Bununla beraber hastalığın önüne geçilemediği gibi günden güne bu hastalığın tezayüdüne sebeb oluyor. Bunu bir saat evvel nazarı itibara alarak hiç değilse kazalara birer doktor göndermek icabeder. Sıhhiye Vekilinin mâzur görülecek

bir noktası var. Fakat diğer taraftan Heyeti Umumiyyeye taallük eden bir iş de var. Geçenlerde bu hakikatı bendeniz arz etmiştim. Elimizde doktor yok, dediler. Vaziyete baktım. Rica ettim mevcut vesaiti ortaya koydular, yoktur efendim, dediler. Hakikatte doktor mu yoktur? Hayır efendiler, hakikaten memleketin ihtiyacına kâfi, hamdolsun doktorlar da vardır. Fakat efendiler! İstanbul'da toplanmışlardır. Hiçbiri de İstanbul'dan ayrılmıyor. Küme küme oraya dolmuşlardır. Hiçbir tarafa gitmiyorlar. Van, Bitlis, Harput, Adana, Elâzız ve saire yamıyor, hiçbirisi mevcut tahsisatla gitmiyor. Sıhhiye Vekili de gönderemiyor Bunun için sizden üçüncü bir şey rica edeceğim. Bu zevat - hiç şüphe yoktur ki herkesin hürriyeti şahsiyesi vardır. Binaenaleyh hiç kimse tahdit ve takyidolunamaz - fakat böyle umumi vaziyette milletin, ırkın canı kemirilirken artık bu gibi hürriyetlere falanlara da biraz göz yummamız icabeder, çünkü zararı umumi için zararını hususi ihtiyar olunur. Bu kaidei umumiyedir. Bunları cebretmeli.

Dr. MUSTAFA B. (Çorum) — Rica ederim. Bu kanunu evvelâ Sıhhiye Vekâleti düşünmüş. Kanun Meclistedir. Yani bunu evvelâ doktorlar düşünmüştür.

HÂLİS TURGUD B. (Devamla) — Teşekkür ederim. Bizim temennimiz de meselenin bir an evvel nazarı dikkate alınmasıdır. Fakat Mustafa Beyin bahis buyurdukları yeni mektepten çıkan etibbaya aittir.

Dr. MUSTAFA B. (Çorum) — Hayır, hayır efendim!

HÂLİS TURGUD B. (Devamla) — Tetkik buyurursanız öyledir, bendeniz biraz meşgul oldum. Müsaadenizle arz edeyim. O cebir mektepten yeni çıkacak efendilere aittir, halihazırda mevcudolanlara ait değildir. Bunlara biraz tahsisat vermektен ve biraz da cebir istimal etmekten başka çare yoktur. Yoksa memleket baştan aşağı yamıyor, aynı şey adliye için de vârittir.

Efendim bir noktaya daha temas edeceğim, o da Matbuat ve İstihbarat Müdiriyyetidir. Efendiler matbaası, gazetesi olmıyan her hangi vilâyet ve kaza; dilsiz insana benzer. Orada ne olur, ne biter, ne gibi hakkı vardır, bu hakkı kimden istiyecektir, gazete olmadığı için bunları ne söyleyebilir, ne anlatabilir.

Muvazenei Maliye Encümeni Hariciye bütçesini tetkik etmiş, netice itibariyle Hâkimiyeti Milliye ile Yeni Gün gazeteleri propaganda için değil, bu gazeteler alınarak şuraya buraya tevzi edilmesi için bir para kabul etmiş ve memleketin matbuat ve istihbarata ihtiyacını düşünmüş ve bunun için de bir tahsisat kabul etmiş... Efendiler, bugün merkezi idare olan Ankara'da Hâkimiyeti Milliye, Yeni Gün gazeteleri yaşyamazsa Sivas'ta, Erzurum'da, Van'da, Harput'ta çıkan gazetelerin hiçbirisi yaşyamaz ve buna imkân da yoktur. Yaşyamaz diye bunlar böyle mahkûm mu kalmalı? Bu hususta Hükümet kendi bütçesinden biraz fedakârlık yapmalıdır. Biraz Hükümet, biraz halk mahallerinde birer şirket vücuda getirerek ve kendileri delâlet ederek oralarda birer hususi matbaa açarlarsa; zannedirim memleketin ihtiyacı kısmen tehvin edilmiş ve oralarda da erbabı ticaretin, sanayiinin sairenin yaptıracağı reklâmlar ve saire dolayısıyla hasılâtı tab'iyesinden husule gelen tahsisatla bir gazete yaşatılmak imkânı hâsıl olmuş olur. Aksi takdirde böyle gazetesiz olarak ve binaenaleyh dilsiz olarak devam ederse işte böylece devam eder, gider.

Efendiler! Müsaadenizle bir noktaya daha temas edeceğim. Bir askerî fabrikalar meselesi var, bunu ikiye ayıracağız. Bir kısmı mühimmat, diğeri elbise, kundura ve saire çıkaranlar. Şimdi mühimmat kısmı; ortalıkta geçmiş bir acı tecrübemiz vardır. Efendiler, İstanbul işgal edildiği zaman Anadolu'da bir fişek kapsülünü bile takmak kudretini haiz değildik ve Anadolu'da böyle bir teşkilât mevcut değildi. Hiç değilse bu acı tecrübeden istifade ederek memleketin bu mühimmat fabrikalarını Ankara'ya nakletmek lâzımdır. Onun için ben, benden evvel bu meseleyi mevzuubahseden arkadaşımın hiss yatına iştirak ediyorum. Kayseri'de, Sivas'ta birçok şelâleler vardır. Bunlardan istifade edilebilir ve mühimmat fabrikaları oralarda tesis olunursa mesele daha doğru halledilmiş olur zannedirim. Diğer kundura ve saireye gelince: Efendiler! Hükümet bu gibi ticari işlerle iştirak edemez. Bu kaidei umumiyedir. Hükümet arazi sahibi olamaz, sanat sahibi olamaz, hulâsa iktisada taallük eden hiçbir şey yapamaz ve yapması mümkün değildir. Fakat yapamaz diye bu ihtiyacı kim temin edecek? Memlekette mevcut

değil, Hükümet de yapmazsa kim yapacak? Efendiler! Burada temenni edilecek şey budur. Bu gibi hususatta âmîl ve hâkim olacak şirketler teşkil ederek halka vermek ve bunların mahsul-leri ciheti askeriye tarafından alınmak lâzımgelir. Yoksa rekabet edebilmek imkânı yoktur. Hiç kimse yoktur ki, falan yerde bir şayak fabrikası vücuda getirsin ve bu fabrika kendi kendine yaşasın efendiler! Avrupa'nın bilmem kaç asırdan beri tekâmül eden şayakları karşısında bizim çikardığımız şayağın daha ziyade rekabete tahammülü yoktur. Bunun için Hükümet tetkik etmeli, eldeki mevcut fabrikasını vermeli. Bir şirket teşkil ederek onun mahsulünü de alarak onu takviye etmeli. Tarihi salaha sevk etmeli. Ne vakit tekâmül ve rekabet imkânı hâsil olursa o vakit onu kendi haline bırakmalıdır. Yoksa fabrika idaresi, müdüriyeti, bilmem nesi, diyerek binbaşı, yüzbaşı, miralay istihdam ederek istihsal ettiğimiz bir arşın kumaşı bilmem kaç kuruşa mal etmeye mahal yoktur. Bir fotini bilmem kaç kuruşa vermekte zannederim hiçbir mâna yoktur.

REİS — Askerî Fabrikalar Müdüriyeti altınca maddededir.

HÂLİS TURGUD B. (Devamla) — Sizi çok yordum, affınızı rica ederim.

Hulâsa : Şunu diyeceğim ki, efendiler! Bütçesine hâkim olmıyan bir millet, hakkı hâkimiyetine de lâyiki veçhile sahibolamaz. Burada Avans Kanununun husule getirdiği açık ve saire hakkındaki mütalâatı başkalarına terk ediyorum. Yalnız rica edeceğim bir şey varsa büyük bir harbden çıkan milletimiz on senedir çok ezilmiştir. Bu harbi temadi ettirmek ve bugünkü istiklâlimizi temin etmek için onlardan her şeyi aldık, malını, canını aldık, ne istedikse aldık, hiçbir şey vermem demediler. Fakat onun da bugün bizden istediği bir şey vardır. Efendiler. Biraz adalet, biraz sükûn, biraz haktır. Efendiler; bunu temenni ediyorum.

AHMED REMZİ B. (Gaziantep) — Efendiler, bendeniz Avans Kanunu hakkında uzunboyulu söz söyleyecek değilim. Avans Kanunu Maliye Vekili Beyefendinin buyurduğu gibi bütçe mahiyetinde ise de Heyeti Aliyenizin tetkik edebileceği vakte ve şekil ve surete tâbi olmadığından bütçeden çok uzaktır. Fakat bize tahmil ettiği, yani millete yüklettiği altı aylık bir yükür. Onun için çok temenni, ederdim ki, bunun devairi Hükümet

itibariyle birer birer tetkiki kabil olabilsin. Fakat buna inkân yoktur. Bizden bu kanunun süratle çıkarılması temenni olunuyor. Bu temenni muhakkaktır; geç kalmıştır; ne yapalım? Biz de diğer arkadaşlarımız gibi temenni edelim, comuncusu olsun da diğer tahsisatlar bütçesiyle yanında gelsin biz de münasip veçhile onu tetkik edelim.

Efendiler! Bendeniz maarif, iktisat, nafia gibi kendisine sarf olunan paranın nema getireceği, bizzat semere getireceği şüphesiz olan hururdattan da bahsetmiyeceğim. Bendenize bunlar, Avans Kanununun çıkarılacağı şu sırada mevzuubahsolamaz. Olsa da fayda vermez. Diğer arkadaşlarımızın fikirlerine bu hususta tamamen iştirak ederim. Yalnız burada bahsolunması lâzımgelen pek mühim bir mesele vardır. O da Maarif Vekâletinin tahsisatı... Maarif Vekâletinin tahsisatına bakarsak umumî masarife göre büyük değildir. Diğer memleketlerin maarife verdiği meblâğı buna nisbet etmek bilmem ki ne hicabâver netice verecektir. Şimdi Maarif Vekâletinin tahsisatının tezyidini teklif edecek değilim, Heyeti Aliyenize Maarif Vekâletinin tahsisatının bir misline veya iki misline iblâğımı teklif edecek değilim. Bunun da zamanı vardır. Yalnız, meydana da maddî bir mesele vardır. Memlekette mektepler kapanıyor «mektepler kapanıyor» diye şikâyet olunur. Evet hamdolsun harbi iyi bir netice ile bitirdik, sulha vâsıl olduk. Yalnız sulha vâsıl olduğumuz dakikada maarife tahsis ettiğimiz mebalığın harb senelerinde tahsis edilen mebalığdan çok fazla olması lâzımgelirdi ve tahsis edilen meblâğın eğer müstacelen artırılması mümkün değilse açılmış mekteplerin, devam eden, tedrisle uğraşan mekteplerin kapatılmaması lâzımdı. Şu mukaddmeden sonra arz edeyim ki Maarif Vekâleti; hususi muvazeneden darümuallimînleri, idadîleri, darümuallimatları bir kanunla almıştır. Ve Maarif Vekâleti bu mektepleri kanunla alırken tabiatıyla millete bu mektepleri kapatacağını söylememiştir. Şimdi Maarif Vekâleti iki mazeret serd ediyor. Ve diyor ki: «Elimdeki vesait; muallim, mektep, para gibi vesait yoktur. Sonra tahsisatım kâfi olsa dahi muallimlerin ihzar edilmesi, yetiştirilmesi birçok zamanlara muvakkaf olduğundan yine yapamam...» Bu kendisinin hakkıdır. Fakat meseleyi tetkik etmek

lâzım. Darümuallimînler, darümuallimatlar bahsinde bir şey diyecek değilim. Eğer bir yerde muallim bulunmuyorsa, eğer bir yerde talebe yoksa mektebe de lüzum yok diyebilirim. Fakat kazalarda öyle idadî mektepleri vardır ki bunların talebesi de var, muallimi de var. Muallimi kâfi değilse bulmak mümkündür. Çünkü artık sulh devresine girdik. Diğer vekâletler imtihanlarla memur buldukları gibi, Maarif Vekâleti de bu suretle muallim tedarik edebilir. Belki bu husus için Maarif Vekâleti şüphesiz çalışacaktır. Yalnız bendeniz, kaza mekteplerinin, kaza idadilerinin içerisinde böyle muallimi olup ve talebesi de az çok bulunup da temini devamı lâzımgelenlerinin kapatılmasını ve şimdi arz edeceğim çare ile kapatılmamasını Heyeti Aliyenizden rica edeceğim. Efendiler bâzı kazalarda idadilerin -ki, efendiler, bu idadiler iki üç senelik idadilerdir. -uzunboylu teşkilâtı yoktur, mükemmel değildir, ihzarî mahiyettedir. «Temenni idamesi mümkün olan idadilerin kapatılmaması için Maarif tahsisatına daha yüz bin lira ilâvesine lüzum vardır.» buyurdular. Bunu bendenize ve bâzı arkadaşlara söylemiştir. Şimdi halkın «Mektebimiz kapatılmasın» diye vâkı olan şikâyetlerine karşı, zannederim ki arkadaşlar, biz bu yüz bin lirayı diriğ etmeyiz. Bir defa bu miktar umumî tahsisatın 436 da biridir. Binaenaleyh bu kadar cüzi bir şeyi kabul etmek zannedersem, pek muvafıkı adalettir. Biz yeniden mektep açmaktan bahsetmiyoruz. Biz, açılmış, yolunda çalışan mekteplerin kapatılmamasından bahsediyoruz.

Herde maarife daha fazla ehemmiyet verelim. Fakat şimdi tedrisata devam eden mektepler de devam etsin! Kapatılmasın. Şayet efendiler! Bu tahsisatı diğer dairenin tahsisatından tenzilât, tadilât yaparak tebdil etmek mümkün değilse bunu dört milyon lira açığımız olduğunu beyan buyuran Maliye Vekili Beyefendiden rica ederiz, kabul etsin. Bu, dört milyona nazaran kırkta birdir. Binaenaleyh amelî olan bu teklifimi bir de Heyeti Aliyeye tahriren yapacağım. İstirham ederim kabul buyurun!

REİS — Efendim daha on dokuz arkadaşın sözü vardır. Üç de kifayeti müzakere tahriri vardır. Eğer müzakerenin devamı Heyeti Celilece kabul edilecekse Riyasetin bu hususta bir teklifi vardır. Nizamnamej Dahilînin maddei mahsusası

si mucibince söz alan âzanın cümlesinin beyanatını dinlemek imkânı temin edebilmek için hakkı kelâmı ve müddeti kelâmı Heyeti Celile tâyin eder. Meselâ beş dakika, on dakika... Eğer kabul ederseniz hakkı kelâm için müddet tâyin ediniz... (Beş dakika, sesleri)

İBRAHİM SÜREYYA B. (İzmit) — Takyid olunamaz Reis Bey, takyid olunamaz!...

REİS — Her hatibin söyleyeceği söz için bir müddet tâyini...

HASAN FEHMİ Ef. (Kastamonu) — Nizamnameye istinaden bir hudut tâyini lüzumuna Meclis kâilse Heyeti Aliyenin bunu vaktiyle yapması lâzımdı. Hakkı kelâmımı muhafaza etmek isterim. ve Heyeti Muhteremenizden rica ederim.

REİS — Efendim hakkı kelâmınız mahfuzdur. Kifayeti müzakere tahrirleri tevarüdettiği için Riyaset Nizamnamej Dâhilînin 53 neü maddesindeki hakkı kelâmın tahdidi teklifini yapmıştır. Müzakerenin devamını arzu ediyorsanız müddet tâyini kabul edeceksiniz.

İBRAHİM SÜREYYA B. (İzmit) — Mecbur değildir Heyeti Celile Beyefendi!

REİS — Heyeti Celilenizin salâhiyeti dâhilindedir.

İBRAHİM SÜREYYA B. (İzmit) — Sor! Müzakere kâfi ise biter, kâfi değilse tahdid edemezsiniz!

REİS — Heyeti Celile mecburdur, demedim Süreyya Beyefendi! Heyeti Celile hakkı kelâmı tahdid edebilir. On dokuz âzanın izahatını dinlemek için müddeti kelâmın kaç dakika olmasını teklif edeceğim. Beş mi olsun, on mu olsun? (Beş sesleri)

Dr. MUSTAFA B. (Çorum) — Bendenize şu suretle reye koymak jeabeder. Bir kere müzakere kifayet ediyor mu, etmiyor mu? Sonra âzayı kiram tahdidi kabul ediyor mu, etmiyor mu? Ve sonra bu on dokuz hatibin sözünü tahdid edelim mi, etmiyelim mi? Bir defa bunu reye koyalım. Ben hem dinliyeceğim, hem de tahdit istemiyorum.

REİS — Efendim! Riyasetin maksadı bundan ibarettir. Belki maksadı muntazam ifade edemiştir.

Dr. MUSTAFA B. (Çorum) — Hakkı kelâmın tahdidini evveleminde reye vaz' ediyorlar. Ondokuz âzanın izahatını dinlemek imkânı yoktur, diyorlar. (Ret, ret sesleri)

REİS — Hakkı kelâm için müddet tâyini, efendim...

HÂLET B. (Erzurum) — Efendim! Kifayeti müzakere takriri vardır. Onu reye koyunuz, ondan sonra bunu reye koyunuz.

REİS — Müzakerenin kâfi olmadığını Meclis, temayülâtiyle izhar etti. Mamafih takrirleri okuyoruz.

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Maddenin aynen kabulünü teklif ederim.

Mardin Mebusu
Necib

FERİDUN FİKRÎ B. (Dersim) — Avans Kanununu bekliyor memleket!..

HASAN FEHMÎ Ef. (Kastamonu) — Usulü müzakere hakkında söz söyleyeceğim.

Yüce Reîslîğe

Müzakere kâfidir. Maddeyi reye koymanızı isterim.

Aksaray Mebusu
Besim Atalay

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Birinci maddenin reye vaz'ını teklif eylerim.

26 Eylül 1338
Ordu
Hamdi

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir maddenin reye vaz'ını teklif eylerim.

26 Eylül 1339
Ordu
İsmail

REİS — Efendim kifayeti müzakere lehinde veya aleyhinde birer mebusa söz veririm. Hilmi Bey söz almışlardır.

TUNALI HİLMÎ B. (Zonguldak) — Arkadaşlar! İstanbul Meclisinde..

REİS — Usulü müzakere hakkındaki sözler mahfuzdur.

TUNALI HİLMÎ B. (Zonguldak) — Arkadaşlar! İstanbul...

REİS — Hilmi Bey! Müzakerenin kâfi olup olmadığı hakkında söyleyiniz.

TUNALI HİLMÎ B. (Zonguldak) — İstanbul Meclisinde Avans Kanunu münasebetiyle katiyen söz almadım. Çünkü hiçbir şey yapılamıyacağına kaani idim. Fakat senelerden beri devam eden müzakerattan anladım ki, Meclisi Âli ferdan ferda hiç olmazsa bir sergi yaparcasına içtihadati şahsiyesini gelip buradan bildiriyor. Ama Vekil Beyler bunu nazarı dikkate alıyorlar mı, almıyorlar mı? Bilmiyorum. Fakat onu sonra düşünürüz, onu sonra görüşürüz. Yalnız bu derece mühim olan vazifemizin asıl ve esasını teşkil eden bütçe meselesinde kapı açılmışken tam yolun orta yerinde beş on arkadaştan sonra yolu kapayıvermek zannetmem ki, muvafıki maslahat olabilsin. Bahusus sergi sermek zamanındayız. Binaenaleyh kifayetin aleyhindeyim.

REİS — Müzakerenin kifayetini reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın! (Kabul edilmemiştir sesleri, ret sesleri)

Efendim, rica ederim, heyecan izhar buyurmayınız. Rey esnasında kimse söz söyleyemez. Yalnız bir kişi lehte, bir kişi aleyhte...

HASAN FEHMÎ Ef. (Kastamonu) — Hiçbir vakitte böyle sert, barit tâbirat ile hitabetmeye hakkınız yoktur. Affedersiniz!

REİS — Çok rica ederim...

HASAN FEHMÎ Ef. (Kastamonu) — Ben de aynı ricayı tekrar ederim.

REİS — Bir mebus lehinde, diğer bir mebus aleyhinde. Siz ne lehte, ne aleyhte söz istediniz. Usulü müzakere hakkında istediniz, rica ederim.

Efendim! müddeti kelâmın tahdidini kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Efendim! Elli üçüncü maddeye göre müddet ne kadar olsun efendim?. Beş dakikayı kabul edenler lütfen el kaldırsın. Beş dakika kabul edilmiştir.

Efendim! On dakika teneffüs için Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı Celse; Saat : 3,45

İKİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 4,32

REİS — İkinci Reisvekili İsmet Beyefendi

KÂTIPLER : Vâsıf Bey (Saruhan) Haydar Rüşdü Bey (Denizli)

REİS — Celse açılmıştır efendim. Birinci maddenin müzakeratına devam edeceğiz. Arif Bey, buyurunuz!

ARİF B. (Eskişehir) — Efendiler! Kendilerini tevkil ve tavzif eylediğimiz Heyeti Vekile; bizden tahsisat istiyor, tabii vereceğiz. Ancak vereceğimiz paranın suret ve mahalli sarfını bilmek, öğrenmek hakkımızdır. Bendeniz yalnız Maliye Vekilinin bir mütalâasına cevap vermek ve Müdafaai Milliye Vekili Paşa Hazretlerinden bir iki sual sormak isterim. Kendilerine pek ziyade hürmet ettiğim Maliye Vekili Hasan Beyefendi dün kürsüde buyurdular ki : Dört, beş seneden beri istikraza lüzum görmeksizin memleketi ve orduyu idare ettik. Kendilerine arzı teşekkür ederim. Ancak şunu da affı âlilerine mağruren arz edeyim ki; memlekette ordu - maliye memurlarının dirayetiyle değil - belki halkımızın dirayet ve muavenetleriyle zâbitan ve memurînimizin her türlü yoksulluklara rağmen sabır ve sükûn ile gösterdikleri fedakârlık ve sabır ve sebat ile idare edilmiştir. (Doğru sesleri) Kövlülerin ellerinde bulunan nâmütenahi mazbatalar ve bugün aylardan beri maaş alamıyan memurlarımızın hali buna şahittir.

Dairei intihabiyemde yaptığım tahkikata göre bu kıs achiâ ve ölüme mahkûm birçok insanların, birçok felâketzedelerin bulunduğunu anladım. Diğer arkadaşlarla beraber buna dair Heyeti Vekileve bir de takrir verdik. Geçenlerde Meclisi Âli tarafından kabul edilen ikivüz bin liranın katiyen bu maksada gayrikâfi olduğu kanaatindeyim. Acaba başka bir şey düşünülmüş müdür?

Zâbitanın terfihi hakkında bir kanunun tanzim edildiğini ve Meclisi Âliye geldiğini Hasan Fehmi Beyefendi ifade buyurdular. Böyle bir kanunun Meclisi Âliye geldiğini hatırlamıyorum. Yalnız hususi olarak yaptığım tah-

kikatta; zâbitan için yapılan zamaimin pek cüzi olduğu anlaşılmıştır. Efendiler! Senelerden beri vazifelerini bihakkin ifa eden, her yerde ve her zaman kahramanlıktan, fedakârlıktan geri durmıyan zâbitanımız âzami terfihe lâyıktırlar. Mazide olduğu gibi halen, istikbalen de memleketin hakiki müdafii bulunan zâbitler, cidden mağdurdur, kendileri gibi aileleri de zaruret içindedirler. Diğer ordu mensubını dahi pek az maaş ve tahsisat alıyorlar. Bu terfi meselesinin lâyikiyle nazarı dikkate alınmasını ve refiki muhteremimiz Yusuf Akcura Beyin bertafsil izah buyurdıkları veçhile masarifi zaidenin de kesilerek bir an evvel memleketin hakiki evlâtlarına verilmesinin teminini Maliye Vekili Beyefendi Hazretlerinden istirham ederim.

Müdafaai Milliye Vekili Paşa Hazretlerinden de âtideki şeyleri sormak istiyorum : Zâbitanın terfihine aidolan bu lâyihai kanuniyeden malûmatları var mıdır, kendileri de imza buyurmuşlar mıdır? Saniyen : Onüç milyon tahsisat... Bu tahsisat; hazarî kadroya göre midir, halihazır kadrosuna göre midir? Eğer hazar kadrosuna göre ise henüz hazar avdet etmediği ve hazar halinde bulunmadığımız için hazarî bir kadro ile halihazır nasıl idare ve idame edilebilir? Halihazır kadrosuna göre ise birçok kıtaatı âcilen lağvetmek, birçok zâbitanı açıkta bırakmak lâzımgelecek... Buna nihayet vermelerini rica ederim. Çünkü efendiler! sunu' ve taksiri olmaksızın, bir eseri tesadüf olarak, bir zâbitin açıkta kalması ve açık maaş alması doğru değildir. Arada hiçbir sebebolmadığı halde o zâbitan noksan maaş alacak, diğerleri de fazla alacaktır. Mademki tahsisatı mevcuttur; evvellemirde lağvolunacak kıtaatın zâbitanı, efradı nereye verilecekse verilsin ondan sonra kıta lağvedilsin ve bu suretle birçok zâbitan açıkta kalarak zarurete mâruz kalsın. Bun-

dan başka açıkta kalan zâbitanın iki aydan beri maaş almadıklarını öğrendim. Sebebi; son zamana kadar bunların maaşı tam ve tahsisatları sülûsan olarak verilirken, Maliye Vekâletinden verilen karar veya emir üzerine bunların maaş ve tahsisatlarının sülûsan olarak verilmesi lâzımgeliyormuş. Bunun neticesinde Maliye Vekâletiyle Müdafaaî Millîye Vekâleti arasında cereyan eden uzun muamelât ve muhaberat intaçedilmemiş ve bu iki vekâletin yekdiğeriyle olan, uzıyan muhaberelelerinden dolayı zâbitan iki aydan beri maaş alamamışlardır. Bu hususta izahatta bulunmalarını her iki Vekilden istirham ediyorum.

MÜDAFAAİ MİLLÎYE VEKİLİ KÂZİM PŞ. (Karesi) — Efendim dünden beri söz alan arkadaşlar tarafından Vekâlete tevcih edilen suallere ve bu meyanda Arif Beyin şimdiki sualine cevap vereceğim. Ali Saib Bey, Arif Beyin şimdi sorduğu suali sormuştu: «Zâbitanın terfiinden bahsolunuyor, Avans Kanununda bunların terfihi nazarı dikkate alınmış mıdır? Zam yapılacak mıdır?» dediler.

Efendim Avans Kanununa zâbitanın terfihi noktaî nazarına göre bir şey konmamıştır. Yalnız zâbitanın terfihi için Heyeti Vekilece bir kanun lâyihası tanzim edilmiştir. Ve bu kanun lâyihası Muvazeneî Maliye Encümenine sevk edilmek üzere dir.

MÜDAFAAİ MİLLÎYE ENCÜMENİ REİSİ ALİ B. (Karahisarî Sahib) — Müdafaaî Millîye Encümenine de gelmesi lâzımdır.

MÜDAFAAİ MİLLÎYE VEKİLİ KÂZİM PŞ. (Devamla) — Tabii Meclisi Âli nereye havale ederse, oraya gidecektir. Heyeti Vekilenin tahtı karara aldığı lâyihaî kanuniye henüz Meclisi Âliye gelmemiştir. Bendeniz gördüm. Bugün imza ettiriyorlardı. Burada Heyeti Vekilece zâbitanın terfihi hakkında düşünülen esaslar mevcuttur.

Zeki Beyefendi biraderimizin bir iki suali vardır. Buyurdular ki «Orduya verilen tahsisatı çok görüyorum, halbuki hazara geçiyoruz. Orulu, masarifini azaltmalı. Bu, bütçeye bâr oluyor. Mümkün olduğu kadar kadrolar tenkis edilmelidir.»

Efendim! Ordunun mevcudu, hattâ hazarî denecek bir derecede bulundurularak bu hesap yapılmıştır. Şunu da arz ediyorum ki;

bugün 1316 hıların silâh altında bulunduklarından hizmeti fiiliyesini ikmal edenleri bile terhis etmeye başladık. Yani silâh altında kalan efrat, seferberlik vaziyeti olmadığına göre kalan efrattır. Yani hizmeti fiiliyesi olan ve o vakit haza da kalması lâzımgelen efrat kalmıştır. Yalnız efrat hazarî garzizonlarına gitmediği cihetle hazarî mevcudun fevkinde mevcutlar vardır. Fakat bu da mevcudun öyle pek fevkinde değildir.

Sonra, Zeki Bey İmalâtı Harbiye fabrikalarının tahsisatına dokundular.

İmalâtı Harbiye fabrikaları seferde bize nasıl lâzımsa haza da daha ziyade lâzımdır. Biz her zaman istihzaratı harbiyemizi memleketimizde yapmaya mecburuz. Malûmuâliniz muharebe zamanında sahillerimizi abluka ederler ve bizim hariçten cephaneye tedarik etmemize imkân bırakmazlarsa biz harbi lüzümü kadar idame edemeyiz. Onun için biz seferde olduğu gibi haza da fabrikalarımızı işletmeye mecburuz ve belki daha ziyade yapmaya mecburuz. Onun için Zeki Bey Efendinin buyurduğu ve arzu ettiği gibi tenkisat yapılamayacaktır. Binaenaleyh gerek Anadolu'da yeni tesis edilecek fabrikalar münasebetiyle ve gerek İstanbul'daki fabrikaların buraya nakli dolayısıyla bilhassa bu ikinci altı ayda bu masarifi ihtiyar etmeye mecburuz ve bu konulan tahsisat ancak bunu idareye kâfidir.

Süleyman Sırrı Beyefendi; firarî ve bakayanın vaziyetlerinden bahsettiler. Dediler ki, «Kitadan terhis edilen bir nefer köyüne gitdiği zaman şubeden bir terhis tezkeresi veriyorlar. Bu sırada köylüler tarlasında çalışacak yerde dairelere gidip gelmekle meşgul oluyorlar» Efendim! Firarî ve bakayalar hakkında yapılacak muameleye dair elimizde bir kanun vardır. Bir nefer firar ederse, bir nefer bakaya kalırsa onun hizmeti askeriyesi nasıl olur? Buna dair elimizde kanun mevcut oldukça bu kanun lâyihasına muamele yapamayız. Yalnız gidip gelmek ve yeniden birçok sevkiyat ve nakliyat olmamak için bundan epeyce zaman evvel artık firarî celp ve sevk etmemeleri için şubelere emir verdik. Yani şubelere getirmemeleri ve kıtalara sevk etmemeleri için ahzî asker şubelerine emir verdik ve bizim salâhiyetimiz bundan ibarettir. Fazlasını yapamazdık. Serbest

birakın, ilışmeyin! demeye elimizdeki kanun müsait değildir. «Şimdilik sevk etmeyin. Bilâhara yapılacak muameleyi bildireceğiz» dedik. Bilâhara Meclisi Âliye takdim edilmek üzere Heyeti Vekileye bir kanun lâyihası sevk ettik. Bu kanun lâyihası Maliye Vekâletince de tetkik edilmektedir. Ondan sonra Meclisi Âliye sevk edilecektir. Firarî ve bakayalar hakkında Meclisi Âlinin kararı ne yolda olursa o yolda muamele yapılacaktır. Bugün yapılmakta olan muamele budur. Elimizdeki kanun mucibince böyle yapılmıştır. Artık, firarî ve bakay efradı şubelere celp ve sevk edilmemektedir.

Sonra, Arif Beyefendi «Zâbitanın terfihi hakkındaki Kanundan Müdafaa-i Milliye Vekâletinin haberi var mıdır?» buyurdular. Tabii Heyeti Vekilede görüşüldü, Heyeti Vekilede tanzim edildi. Şüphesiz bu kanundan haberim vardır. Müdafaa-i Milliyede başka suretle hazırlanmıştı. Heyeti Vekilede başka bir noktai nazar üzerine başka şekilde bir kanun lâyihası hazırlandı ve Meclisi Âliye teklif etmek üzeredir. Bu kanun lâyihası encümenlere geldiği zaman encümenlerde izah edeceğim.

Sonra «Bu tahsisat, hazarî kadroya göre mi? Yoksa seferî kadroya göre midir?» buyurdular.

Efendiler! Bu ikinci tahsisat ne hazarî kadroya ve ne de seferî kadroya göredir. Seferden hazara geçişe göre tanzim edilmiştir. Büyük bir ordumuz vardı ve bu büyük ordumuza terhis ettik. Fakat İstanbul'un tahliyesi zamanına kadar bu ordunun terhis muamelesi bir parça batî cereyan etmiştir. Ondan sonra terhis muamelesi yine devam edecektir. Efradın terhis meselesi: Tabii'dir ki efrat kıtasından ayrılıp da memlekete gidinceye kadar işe olunurlar. Tabii bu işe ne hazarî ve ne de seferî kadro içerisinde. Bunun gibi bâzı kıtaat meselâ Elcezire ve saire gibi bâzı mahaller vardır ki -yeni kadrolar tesbit olunduğu vakit - ihtimal ki oraya fazla miktarda efrat gönderilmemesi lâzımdır. Onların kadrolarında şimdilik biraz vüsat vardır ve hazarî kadroya nazaran biraz farklıdır. Binaenaleyh arz ettiğim gibi tahsisatımız ne hazarî ne de seferîdir. Mevcuda ve ordunun seferden hazara geçişine göre tertibedilmiştir. Arif Beyefendi, bâzı kıtaatin lâğvı dolayısıyla açıkta kalan zâbitanın

vaziyetinden bahsettiler. Efendim! Büyük bir ordu seferden hazara geçti. Tabii kadronun vüsat ve ihtiyacı dolayısıyla zâbitanın adedi orduda hattâ büyük kadroların içerisinde bile taşkındır. Hazara geçildiği için birçok teşkilât lâğvedildiği cihetle birçok zâbitan açıkta kalıyor. Fakat bunlar şimdilik açıkta kalsalar bile diğer kıtaata tâyin edileceklerdir. Biz zâbitanın sicillerine nazaran ehliyetleriyle beraber öteden beri Anadolu'da bulunanları tercih etmek suretiyle hazarî kadroyu doldurmaktayız. Fakat, bu suretle bir kıta lâğvolunduğu zaman, o zâbit diğer kıtaya geçinceye kadar vakit geçiyor. Bunların maaşatı hakikaten bir kanun meselesi oldu. Ankara'daki Divanı Muhasebatın teşekkülünden sonra öteden beri Anadolu'da cari olan usul ve kavaide tevfikân ve kanunun bir maddesine istinaden bu suretle açıkta kalan -değil suiistimal dolayısıyla, kadro dolayısıyla - bir taraftan diğer tarafa naklonulacak zâbitana tam maaş ve sülûsan tahsisatı fevkalâde veriliyordu.

İstanbul Divanı Muhasebatı yine 1325 senesinde Tensik Kanununa göre zâbitanın maaşı verilme lâzımdır diye tebligatta bulundu ve dedi ki «Tensik Kanununa göre açıkta bulunan zâbitana maaş verilmek lâzımdır. Onun için erkân ve ümeraya nısıf, zâbitana da sülûsan maaş ve buna nazaran tahsisatı fevkalâde verilir» Biz şimdiye kadar Anadolu'daki teamüle göre bir yere tâyin edilmek üzere kadro harici kalmış, zâbitana - istinadettiğimiz kanunun maddesine göre - tam maaş ve sülûsan tahsisatı fevkalâde vermekte olduğumuz için musir kaldık. Bu muamele bize birkaç defa Divanı Muhasebattan yazıldı. Biz de cevap verdik. Maliye Vekâleti Divanı Muhasebat kararının musibolduğunu tasdik etti. Biz yine cevap yazdık. Bu mesele bu suretle bir kanun meselesi oldu. Bu da berayı tefsir ihtimal ki, Meclisi Âlinize gelecektir. Zâbitan, hakikaten iki aydan beri maaş alamamışlardır. Doğrudur. Mağdur kalmışlardır. Binaenaleyh bunun tam mı, nısıf mı verilmesi lâzımgeldiğinin Meclisi Âlide tâyin ve tesbit edilmesini ben de rica ederim. Bundan başka bir sual varsa...

VEHBİ B. (Karesi) — Paşa Hazretleri! Bendenizin sualine cevap vermediniz.

MÜDAFAA-I MİLLİYE VEKİLİ KÂZİM PŞ. (Devamla) — Vehbi Beyefendinin sualine burada bulunmadığım için cevap verememişim.

«İşgal edilmiş olan mebaninin parası verilmiyor ve tahsisatı olduğu halde ücretleri verilmemiştir» buyurdular. Bu da doğrudur. Bu da bir kanun meselesidir. Bir kanun var. Bunda deniliyor ki, «İşgali askerî altındaki mebaninin icarı bedeli misil veya meclisi idarelerce takdir edilecek fiyat üzerinden verilecek» Şimdi bedeli misil üzerinden mi verilsin; yoksa meclisi idarelerce takdir edilecek fiyat üzerinden mi verilsin? Bu ikisinin arasında sekiz misli fark vardır. Biz, asgarisini hesab ederek tediye yapıyorduk. Vaktaki itiraz vukubuldu. Biz de meclisi idare ve belediyeler fiyat takdir etsin dedik. Fakat baktık ki çok fiyat takdir ediyorlar. Binaenaleyh ihtilâfı nazar hâsıl oldu. Kanunu bundan sekiz ay evvel berayı tefsir Heyeti Vekileye sevk ettik. Heyeti Vekileden Meclisi Âliye gelmiştir. Ve bugün Meclisi Âlide-dir. Hakikaten bugün paralarını almak için birçok kimseler bekliyorlar. Biz de bunun müphemiyeti karşısında hangisine göre, bedeli misil üzerinden mi yahut başka suretle mi olacaktır? diye hiçbir tarafa tediye yapamıyoruz. Binaenaleyh Meclisi Âlide ne yolda verilmek lâzımgelirse bir an evvel tefsir ve bu suretle bize bir vaziyet tesbit edilsin. Bunu tediye ederiz. Bu berayı tefsir Meclisi Âlide kalmış bir kanundur.

REİS — Fuad Beyin bir suali vardır.

FUAD B. (Konya) — Taleb buyurulan on üç milyon lirada ihtiyat zâbitlerinin maaşatı da dâhil midir?

MÜDAFAAİ MİLLİYE VEKİLİ KÂZİM PŞ. (Devamla) — Efendim ihtiyat zâbitanının terhisinden sonra üç ay mezun addedilmeleri hakkında Heyeti Vekileden bir kanun takdim edilmiştir. Para olarak verebileceğimiz budur. Bir de şimdiye kadar güzeşte matlupları varsa alacaklardır. Şimdi biz onları bir aylık olarak dâhil etmişizdir. Bu on üç milyon içinde hepsini sığdırmak mümkün değildir. Heyeti Vekilenin teklif ettiği veçhile mezun addederek üç aylık maaşlarını vermek kabul edilirse bu on üç milyon içerisine sığdırabileceğimizi zannediyorum. Meclisi Âli bundan fazlasını kabul ederse o vakit tahsisata zammetmek lâzımdır.

FUAD B. — Başkaca şekli terfih yok mudur Paşa Hazretleri?

MÜDAFAAİ MİLLİYE VEKİLİ KÂZİM PŞ. (Devamla) — İhtiyat zâbitlerinin mu-

harebede ifa etmiş oldukları şayanı şükran hidemata mukabil kendilerini arzularına muvafık bir surette tatyibetmek bâzı nıkat-tan mümkün olamamıştır. Fakat sureti umumiyede ihtiyat zâbitanının terfihi için yalnız bu maaş meselesi düşünülmemiş, kendilerinin badet terhis evvele bulunmuş oldukları memuriyetlere mukabil memuriyetlere tâyini, şirketlerde ve müesseselerde çalışmak isteyenlere delâlet ve teshilât gösterilmesi, mektep tahsiline devam etmek isteyenlerin eski sınıflarına devam edebilmeleri gibi esasat Heyeti Vekilede tahtı karara alınmış ve Vekâletlere tebliğ edilmiştir. Kendileri emvali metrukeden arazi ve saire ve muayyen miktarda itibarı malî istiyorlardı. Bu ayrı bir meseledir. Ve bunun hakkında henüz Heyeti Vekilede verilmiş bir karar yoktur.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Beyanatınız arasında açıkta bulunan zâbitana iki aydan beri maaş verilemediğini ifade buyurdunuz. Ordu henüz hazara intikal etmemiştir. Harbî Umuminin birinci senesinde Harbiye Nezareti tarafından verilen bir emir mucibince ve bu emrin de bilâhara Heyeti Vekile tarafından tasdik edilmesi dolayısıyla bu gibi açıkta kalan zâbitana tam maaş ve tam tahsisat veriliyordu. Ordu hazara intikal etmemiş olduğuna göre bunların maaşı buna göre verilmesi icabederdi. Eğer kesilmesi icabetseydi Meclisten bu hususta yeni bir karar alınması lâzımgelirdi.

MÜDAFAAİ MİLLİYE VEKİLİ KÂZİM PŞ. (Devamla) — 1325 senesinde bir Tensik Kanunu çıkmıştır. Bu tensik kanununda deniyor ki; kadro harici kalan erkâna, ümeraya nisf maaş, zâbitana da sülüs maaş verilir. 1325 ten sonra 1330 senesinde bir kanun çıkmıştır. Bu kanunda deniyor ki fimabaid kadro harici maaş kat'edilmiştir. Ondan sonra şimdi Maliye Vekâletinin bir tamimi var, (Muvazenei Umumiye Kanunundadır) maaşatı asliyeden hiç bahsetmiyor. Yalnız açıkta kalanların tahsisatı fevkalâdeleri verilir diyor. 1330 da çıkan kanun fimabaid kadro harici maaşını kat'edin diyor. Şimdi bu kanun kadro harici maaşı kat'ettiğine göre bizim Maliye Vekâleti eskiye, yani o birinciye intikal etmiştir, 1325 senesi kanunu mülga değildir demıştır. Şimdi biz Anadolu'da cari olan düstura istinadediyoruz. Bundan

başka tam maaş verilecektir diye bir şey yoktur. Biz diyoruz ki; kanun haricinde ita emri kesemeyiz. Divanı Muhasebat diyor ki, Tensik Kanununa göre maaş verin! Kadro harici maaş kat'edilmiştir diyor. Ey, bu maaş kat'edilince ne vereceğiz dedik. Velhâsıl ihtilâf bu merkezdedir. Bizim kestiğimiz ita emirleri vize edilmedikçe Maliye Vekâleti para vermemiştir.

Ali RİZA B. (İstanbul) — Paşa Hazretleri! Zâbitanın maaşsız kalması doğru değildir. Yani kısa olarak Müdafaa-i Milliye Vekâleti Maliye Vekâleti ile bu işi halletmeli, olmazsa Meclise gelerek Meclisten bir karar almalıdır. Bunu bu kadar uzatmak doğru değildir.

MÜDAFAA-I MİLLİYE VEKİLİ KÂZİM Pş. (Devamla) — Evet, Meclise tefsir için müracaat ettik ve bu zâbitanı tamamiyle mahrum bir vaziyette bırakmamak için şüphesiz tedbirler alınmıştır. Gerçi tam istihkakları verilmiyor; ama her halde mahsuben alacaklardır. Bu mesele müstacelen halle muhtaç bir keyfiyettir.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Her halde tesrii hallini rica ediyorum.

İBRAHİM B. (Ertuğrul) — Bir madde ile olmalıdır; başka türlü olmaz.

MÜDAFAA-I MİLLİYE VEKİLİ KÂZİM Pş. (Devamla) — Tabii kanun olarak teklif edilmiştir.

REİS — Efendim! Birçok arkadaşlar sual sormak üzere söz almışlardır. Suallerini sormak istiyorlar. Sonra birçok arkadaşlar da söz almışlardır, tensip buyurursanız söz sırasına riayet edelim.

RAHMİ B. (Sivas) — Efendim, bendeniz Maarif Vekâleti hakkında mâruzatta bulunacağım. Muvazenei Maliye Encümeninin mazbatasında görüleceği veçhile Maarif Vekâleti tahsisatına iki yüz bin lira ilâvesini teklif etmiştim ve bunun esbabı mucibesini encümende uzunuzadıya arz etmiştim ve encümen de kabul etmişti. Arzu ederdim ki, bu, iki yüz bin liranın nereye sarf edileceğini bertafsil Heyeti Muhteremeye arz edeyim. Fakat vakit buna müsait değildir. Maatcessüf bu hususta bir şey söyleyemiyeceğim. Yalnız şu kadar bir şey söylemek isterim ki, muvazenei hususiyeden muvazenei umumiyeğe nakledilen 18 darümuallimîn ve darümuallimat masarifat ve maaşatını muvazenei umumiyeden alıyor. Halbuki bugün idadînin adedi 45 - 46 dır.

Şu halde 17 - 18 idadî bundan mahrum kalıyor. Bu mahrumiyetin sebebi de; bunların kaza merkezinde bulunması veyahut o mevkilerin kaza olarak bırakılmış olmasıdır. Dün Maliye Vekili Beyefendi burada bâzı liva merkezlerinden bahsettiler ve varidatları 7 000, 10 000 den fazladır buyurdular. Halbuki bu kazaların içerisinde öyleleri vardır ki, bunların varidatı sekiz, on mislidir. Kezalik nüfusları ve mevkii coğrafileri itibariyle de pek ehemmiyetli kaza merkezlerimiz vardır. Binaenaleyh bunların muhasebei hususiyeye emrinde kalmaları katiyen doğru değildir. Ve zaten kanun da vardır. Tedrisatı iptidaiye Kanununu muaddil 1338 senesinde kabul edilen Kanunda bu kabul edilmiştir. Bu kanunda bilûm darümuallimîn ve darümuallimatlar ve bütün idadîler muvazenei hususiyeden muvazenei umumiyeğe geçirilmiştir diye sarahat vardır. Binaenaleyh böyle katî sarahati kanuniye varken, esbabı mucibe mazbatasını tefsire kalkışmak, zannederim biraz abestir. Binaenaleyh bu kanun iktizası olarak bütün idadîlerin ve darümuallimîn ve darümuallimatların muvazenei umumiyeğe geçirilmesi zaruridir. Şurasını tasdik ederim ki, her yerde darümuallimîn ve darümuallimat açılmaz. Maarif Vekili Bey on sekiz darümuallimîn ve darümuallimat açacağım buyuruyorlar. Bendeniz 28 senelik tecrübe istinaden diyorum ki; bunda pek mutmain değilim. Ve öyle darümuallimîn açmak kolay bir şey değildir. Bendeniz Maarif Vekâletinden temenni ediyorum ki, 18 darümuallimîn ve darümuallimat açacağına beş tane açsın, iyi olsun. Binaenaleyh Heyeti Celileniz bu, iki yüz bin lirayı kabul ettiği takdirde muvazenei umumiyeğe alınmamış olan bu 18 idadî de muvazenei umumiyeğe geçecektir. Bu bapta bu kadar söyleyeceğim. Şimdi Maarif Vekâletine bâzı mâruzatta bulunacağım. Evveleminde Vekâlet dairesi olarak işgal ettiği binayı tahliye etsin. Bugün Darümuallimîn iki odaya inhisar etmiş, Maarif Vekâleti binayı işgal etmiştir. Vekâlet çıksın, başka bir bina tutsun! Mektebi biraz serbest bıraksın. Kezalik Sanayi Mektebi namıyla bir mektep var. Binaenaleyh bina yoktur. Darümuallimatı merkezi Hükümetten kaldırmak doğru değildir. Başka bir bina veyahut Sanayi Mektebi Darümuallimat ittihaz edilebilir ve sonra iptidai mektepleri de pek ziyade şayanı tetkiktir. Bir Nakşibendî mektebi varmış,

bu mektebin birinci sınıfında 150 - 200 çocuk varmış. Böyle iki yüz mevcutlu bir sınıf dünyanın hiçbir mektebinde yoktur. Nasıl mekteptir? Anlıyamadım. Bundan sonra Maarif Vekâletinden diğer mühim bir şey daha rica edeceğim ki: Hâlis Turgut Bey de bunu söylemişti. Bu da memurlar meselesidir. Vaktiyle rastgele memurlar alınmıştı. Bu muazzam umuru idare etmek için biraz da tecrübedâde ve maarifte hizmeti sebk etmiş zevatı almış olsalar daha ziyade kendilerine yardım etmiş olurlar. Bundan sonra başka bir meseleye geçeceğim ki, o da efendiler! Sadeden hariç addedilmesin! O da mekteptir, o da darüleytamlardır. Maarifle alâkası vardır. Bendeniz geçen sefer bunun için söz almıştım. Fakat sözüm gürültüye gitti. Binaenaleyh darüleytamlar hakkında uzunuzadıya Heyeti Celilenize mâruzatta bulunmıyacağım. Fakat faideden hâli değildir. Çünkü burada, son zamanlarda üç ay müdiriyetim vardır. Yani İstanbul darüleytamları üzerinde nezaret ve müdiriyetim vardır. Bu üç aylık tetkikatım bende darüleytamlar hakkında pek büyük ümitsizlikler uyardırıştır.

REİS — Müsade buyurun! Bütçesi geldiği zaman izah buyurursunuz.

RAHMİ B. (Sivas) — Darüleytamlar bütçesi Sıhhiye bütçesiyle birliktedir. Bu münasebetle söylüyorum.

REİS — Ali Cenani Bey! Darüleytam tahsisatı Sıhhiye ve Muaveneti İctimaiye tahsisatında dâhil midir?

ALİ CENANİ B. (Gaziantep) — Dâhildir efendim.

RAHMİ B. (Sivas) — Efendiler; tecrübeme istinaden hülâsa olarak arz edeceğim ki: Darüleytamlar ne hastanedir, ne mekteptir, ne sanayihanedir, ne de oteldir. İçine girince göreceksiniz ki evet dersaneleri, rahleleri, sıraları, kitapları, programları vardır. Fakat mektep deyince en evvel lâzım olan sıhhat ve terbiyedir. Darüleytamlarda ise ne sıhhat bakılır, ne de malûmata. Fakat inkâr etmem. Malûmat itibariyle çok yüksektirler. Hattâ bir defa imtihan ettim. Diğer mekteplerden gelenlere tefevvuk ettim. Fakat mektep yalnız dimağî malûmat kumkuması yapacak müesseseler değildir. Burada en evvel sıhhat dikkat edilir. Ondan sonra diğışanelerine, kundurahanelerine, marangozha-

nelerine, demirhanelerine, fanile ve çoraphanelerine bakarsanız mükemmel sanayihanedir. Halbuki bugün hiçbir şey yapıldığı yoktur. Ne bir çerçeve yapılır, ne bir kundura yapılır. Ve ne bir çivi çakılır. Yalnız lüks olmak için, yani halka gösterilmek üzere birçok ince işler yaptırılır, çoraplar yaptırılır, kalır. Tecrübe için yarım düzüne yaptırdım ve onlardan bir tanesini sakladım. Çünkü bir şeye yaramaz. Fakat ne yapacaklar diye sakladım. Sonra efendim! Ne darüleytamdır, ne darülâcedir. Filhakika bâzi çocuklara bakacak olursanız bunlar alfil, amelimande, hiçbir işe yaramaz bir halde. Bunları görüncü darülâce zannedersiniz. Halbuki hiç böyle değildir. Bugün çocukların yüzlerinde kan yoktur. Zayıftır, zafiyeti umumiyeye vardır. Mâlûldür, şu halde burası bir hastane midir? Fakat tertibinden bir hastane olmadığı anlaşılır. Darüleytamların halinden ziyade istikbalini düşünmek lâzımgelirse ne olmalıdır? İstikbalini düşünelim. Bendeniz istikbalini gayet karanlık görüyorum. Şurasını arz edeceğim ki : Usulü terbiye ve tetrisiyede vahdet lâzımdır. Bu vahdeti temin etmek için vaktiyle iptidai ve rüşti askerileri maarife devretmiştik. Binaenaleyh darüleytamlar da mektep ise bunları da Maarife devretmelidir. Yok bunları hastane ve darülâceze olarak kabul ediyorsanız Sıhhiye Vekâletinde kalsın! Bugün Sıhhiye Vekâleti diploması olmyan tabibi tababetten menediyor. Binaenaleyh ben de Sıhhiye Vekâletine derim ki : Sen hocca değilsin, sen muallim değilsin! Mektep işine ne karışyorsun? Binaenaleyh darüleytamlar Maarife devredilmelidir. Ve bu suretle aguşu millete tevdi edilmiş olan zavallı yetimlerimizin istikbali için bir tedbir derpis olunmalıdır. Yoksa böyle devam edemez.

SİHHİYE VEKİLİ Dr. RIZA NUR B. — Bir ufak sual soracağım. Bu söylediğiniz şeyler son zamanın seyyiatından mıdır, yoksa eski zamana mı aittir?

RAHMİ B. (Sivas) — Hayır efendim, arz ettiğim hususat zamanı âlinize ait değildir. Son zamana aidolan iyilikleri söyleyecektim. Fakat vakit müsait değildir.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Efendiler evveleminde Muvazenei Maliye Encümenini muahaze ederek söze başlayacağım. Hükümet 43 milyon lira istediği halde encümenlerde görülen garip bir haleti ruhiyeye tebaan Muvazene Encümeni bunu tezyidederek kırk dört milyon ve

nattâ kırk beş milyona çıkarmıştır. Bu hususta encümenin nazarı dikkatini celbederim. 1340 senesi bütçesini de böyle yapmasın. Heyeti Vekileden gelen miktarı tezyidetmesin. Ve bunu hattı hareketinde kendisine bir esas olarak kabul etmesin.

İkinci nokta efendiler! Teşkilâtı idariyemizin bugünkü şekli hiç de iyi değildir. İdare makinasından iş çıkmıyor. Binaenaleyh geçenlerde arkadaşlarımızdan birinin vermiş olduğu takrir, kırtasiye muamelâtının tenkisi meselesi için yalnız bir ciheti değildir. İdare makinasının heyeti umumiyesini nazarı itibara almak ve bugünkü idari teşkilâtı ıslah etmek neye mütevakkıf ise Heyeti Vekile bilhassa Dahiliye Vekâleti bunu Meclisi Âliye tebliğ etsin. Bugünkü idare makinasıyla bu memleketi yürütmek imkânı yoktur. Bâzı malûmatım vardır. Bunların bir kısmını burada söylemeyeceğim. Yalnız bu malûmatımın diğer noktalarına temas edeceğim. Bu cihetin fevkalâde ehemmiyeti vardır. Biz memlekete mütehassıslar celbini istiyoruz. Celbedelim. Fakat mütehassısları celbetmeden evvel bizim de bâzı yapacağımız şeyler vardır. Her şeye bir ilâç olmak üzere mütehassıslar meselesi ileri sürülüyor. Halbuki idari teşkilâtı, yani bundan devairi merkeziye teşkilâtını, kastediyorum. Devairi merkeziye teşkilâtının bugünkü hali katıyen memleketin menafiine muvafık değildir. Eski devirden farksız bir haldedir. Bu teşkilât eski idarenin aynıdır, Babıâli idaresinin aynıdır. Bunun ıslahı neye mütevakkıf ise bunu yapmasını, mütehassıslarını, müsteşarlarını, erbabı hukukunu tophıyarak bu işi hal ve fasleylemesini ve teşkilâtı merkeziye lâyihai kanuniyesiyle Meclise gelmesini rica ederim.

Efendiler! Bir de Muhassasatı Zatiyeye işaret edeceğim. Muhassasatı Zatiyeden kendisine maaş bağlanacak birçok kimseler müşkülâta mâruz kalmaktadırlar. Binaenaleyh bu adamların yegâne ilticagâhı olan Muhassasatı Zatiye Dairesi maalesef eski tarzı terbiyenin bir muhassasasıdır. Muhassasatı Zatiyeden kendilerine maaş bağlatmak suretiyle hayatlarını idame eden ve bundan başka çareleri olmayan insanların maaşlarının bir an evvel bağlatılması ve bu bapta memurların çalışması için Maliye Vekili Beyefendi Muhassasatı Zatiye memurlarına emir versin.

Efendiler! Bundan sonra Düyunu Umumiye meselesine temas edeceğim. Çünkü sıra ile kay-

dettim. Maliye Vekili Beyefendi merkez maliye işlerini iki yüz bin lira ile idare ediyoruz dediler. Düyunu Umumiye ise iki milyonla idare olunuyor. Bu hal âdeta bir karha vaziyetindedir. Buna çare bulmalıdır. Düyunu Umumiye bizim elimize geçmiş demektir. Binaenaleyh Maliye Vekili bütün kuvvetiyle bu adamları kendisinin yapmış olduğu vaziyete ifrağ için olanca gayretini göstermeyecek olursa yarın kendisini en müşkül mevkie düşüreceğine emin olsun.

Efendiler! Matbuat ve Propaganda İdaresi, matlubolan vaziyette değildir. Propaganda keyfiyeti ve Matbuat İdaresi arzu edilen bir şekilde yürümüyor. Bunun için Propaganda ve Matbuat İdaresini, teşekkülünden maksudolan vaziyete getirmek için Heyeti Vekile lâzımgelen tedabiri yapsın!

Sonra efendiler! İhtiyat zâbitlerinin tertih meselesi gayet mühimdir. İhtiyat zâbitleri bu memlekette her türlü felâketlere göğüs germiş, memleketin en kıymetli evlâtlarıdır. Her halde bunlar hakkında bir terfih projesi şimdiye kadar Heyeti Vekileden Meclisi Âliye gelmeliydi. Bugün hukuk nazariyelerini ileri sürmüyorum. Benim ileri sürdüğüm iktisattır. Memleketin en kıymetli ve en güzide evlâtlarını iktisat sahasında vücuda getirmekte olduğumuz teşkilâta nâfi' bir uzuv olarak onlardan istifade cihetini Heyeti Celilenize arz edeceğiz. Sonra efendiler! İkinci bir nokta daha var. İhtiyat zâbitlerinden Vekâletlerde memuriyet isteyenlere müşkülât gösterilmiştir. Heyeti Vekile ancak şimdi benim verdiğim bir temenni takririm üzerine teshilât göstermek için lâzımgelen emri vermiştir. Rica ederim, bu emri tekidetsinler! Hem bu emri tekidetmekle bir şey çıkmaz. Rica ederim, takibetsinler. Birçok arkadaşlarımız bu memlekete canlarıyla, kanlarıyla hizmet etmişlerdir. Bu kahramanlar tesrir edilsin efendiler!

Heyeti Vekileden daha rica edeceğim bir şey varsa o da Ankara şehrinin terakkisi için belediyesine yalnız emir vermekle olmaz. Ankara şehri ve belediyesi hakkında bir teklif getirmelidir. Çünkü, bu şehir merkezi Hükümet vaziyetindedir. Binaenaleyh rica ederim, biz burada memleket için gece gündüz çalışırken toz içinde eğerlerimiz zehirlenmektedir. Efendiler! Burada sizi temin ederim, Ankara

şehri bu vaziyette bulunursa, devairi merkeziye memurlarını mektebi âli mezunlarından bulamayacaksınız! Değil mektebi âli mezunları, mektebi idadî mezunları bile gelip vazife görmek hususunda düşünceklerdir. Binaenaleyh ne yapacaksınız yapın. Kurunu vustaî hal ile işleri yürütemessiniz. Ankara şehrini bir şeye benzetin! Benzetemesseniz bu bir acizdir ve doğru değildir. (Alkışlar) Bu şehri bir şeye benzetelim. Efendiler! Maliye Vekilinin nazarı dikkatini emlâki müdevvereye celbederim. Bu hususta dosyalarım vardır. Emlâki müdevvere idaresinin hazîn vaziyeti hakkında bir **sual yapmayı** düşünmekteyim. (İstizah yapınız sesleri) İstizahlık bir mesele değildir. Emlâki müdevvere idaresine bir çare bulsunlar. Burada Maliye Vekili Bey yok mu? Maliye Vekili Beyefendinin burada bulunmasını çok isterdim. Efendiler! Emlâki müdevverenin bugün bulunduğu vaziyet hakkında size söz söyleyecek olsam evvelki idaresiyle bugünkü idaresi arasındaki dilhıraş farktan çok müteessir olursunuz. (Malûmdur onlar, sesleri) Malûmu da söylemek lâzımdır. Millet duysun. Bugün bunlar emlâki milliyedir. Emlâki milliyenin hüsnü-muhafaza olunması lâzımdır.

Sonra efendiler arkadaşlarımızdan biri demin bir noktaya dokundu. O da Hanedanı Hilâfet meselesidir. Bendeniz de şu noktaya temas ediyorum. Hanedanı Hilâfî şu muameleye tâbi tutulmasın, bu muameleye tâbi tutulmasın dediler. Efendiler Türkiye'de bir esas takarrür etmiştir. O da Hâkimiyeti Milliyedir. Millet bu Hâkimiyeti Milliye esasına bütün imaniyle merbuttur. Bu memlekette hiçbir zaman ve hiçbir vehile Hâkimiyeti Milliyenin ve Meclisin kuvveti esasına müstenidolan bu büyük idarenin hanedan için tağyirine imkân yoktur ve bütün millet buna azmetmiştir. Ve hiçbir hanedan buna mâni olamaz. Binaenaleyh arkadaşlar, arkadaşlarımızdan rica ederim, hanedan şudur, hanedan budur gibi sözler söylemeye lüzum yoktur. Bu millet, İslâmiyete olan hürmetinin bir nişanesi olarak o hanedana maâş vermektedir ve millet onlardan İslâmiyete ve memlekete sadık kalmaktan başka bir şey beklememektedir. (Alkışlar)

Efendiler adliyeye ait iki söz söyleyerek sözüme nihayet vereceğim. Efendiler! Adliye hakkında bazı arkadaşlar acı sözler söylediler. Bu

doğru değildir. Vakti adliyemizde bazı noksanlar vardır. Fakat emin olunuz ki Türk adliyesi birçok memleketlerin adliyesinden yüksektir ve birçok memleketlerin adliyesinden muktedir hâkimlere maliktir. Fakat ne yapalım? On seneden beri harb ve darp içindeyiz. Onun için rica ederim, adliye hakkında beyanı mütalâa edilirken vaziyeti muhteremesi nazarı dikkate alınarak söz söylesin. (Bravo sadaları) Efendiler bir nokta daha vardır, Adliye Vekilinin nazarı dikkatini celbedeceğim. İstanbul'da kanun yapmak için teşekkül eden komisyonlara verilen yirmialtı bin lira bu zamanda az bir para değildir. Bu komisyonu teşkil eden adamların muktedir adamlardan terkiبولunması lâzımdır. Bunların da bihakkin çalışarak az zaman zarfında memleketin muhtacolduğu ıslahatı adliyenin esasını teşkil eden kavanini cedide lâyihalarını bir an evvel Meclise göndermeleri için Adliye Vekili tarafından kendilerine evamiri müekkiye verilmeli ve Adliye Vekili Hazretleri de bu lâyihaları bir an evvel Meclise getirerek memleketin muhtacolduğu ıslahatı adliye istikmal olunmalıdır.

MUHTAR B. (Trabzon) — Bir saat evveli karar aldınız! Her arkadaş beş dakika söz söyleyeceklerdi. Fazla söyleyemeyecekti. Halbuki henüz dört kişi söz söylediği halde elli dakika oldu. Diğer arkadaşların hakkı zayı oldu. Koca Mecliste karar alınıyor da niçin tatbik edilmiyor?

REİS — Bu kararı veren âzayı kiram kendileri bunu nazarı dikkate almadılar.

Dr. MUSTAFA B. (Çorum) — Efendiler, bu Avans lâyihasının masraf kısmına taallük eden ciheti memurîn maâşatı ile müessesat meselesidir. Bunu memurîn ve müessesat namıyla ikiye ayırmak isterim. Mevcut memurîn de kısımlara ayrılacak olursa onların da bir kısmı vazifede bulunanlar, diğer bir kısmı gayrifaal namı ile ayrılmış olanlar ve diğer bir kısmı da tekaüdolmuş olanlardır. Şimdi devairi Devlette münhal olan yerlere elde mevcut vekâlet memurları olduğu ve bunların sicillâtı muvafık bulunduğu halde yeniden memur almak bütçeyi kabartıyor. Bunları terfian tâyin etmeli, yeniden memur almamalı. Çünkü yeniden memur almak ve onlara ayrıca mazuliyet ve saire

vermek bütçeyi kabartıyor. Heyeti Vekilenin ve Heyeti Umumiyenin bilhassa bu noktaya nazarı dikkatini celb ederim. Bir de memuriyet meselesi meslek meselesi olmak icabeder ki demin Hâlis Bey münhal olan idare memuriyetlerine bâzı etibbanın geçtiğini söylediler. Eğer her vekâlet kendi dairei memuriyetini bir meslek addetmiş olsaydı, böyle bir hal olmazdı. Binaenaleyh rica ederim her vekâlet kendi dairei memuriyetini bir meslek addetsin ve ona göre ehil yetiştiresin ve her kim ki oraya girecekse meslekenden başlamış olsun. Sonra efendiler! Bir de memurün maaşatı meselesinde tevazün görmüyorum. Bendenize her hangi memurun memuriyetinin iltizam ettiği vazifede bir derecesi ehliyet, bir derecesi ilim vardır. Meselâ falan memuriyet bir mektebi âli derecesi tahsilini iltizam eder. Bir diğer memuriyet ise mektebi iptidai mezuniyetini iltizam eder. Görürsünüz ki bir mektebi âli mezununu iltizam eden bir memuriyette, bir memur altı yüz kuruş alıyor. Diğer taraftan bir mektebi iptidai mezunu ise vazife icabı bin kuruş alıyor. Veyahut mektepten yeni mezun olan bir kimse yekten bin beş yüz kuruş ile tâyin olunuyor. Sıhhiye Vekâletini buna bir misal olmak üzere arz ediyorum. Biliyorsunuz ki, memlekette birçok kazaların belediye tababetleri münhal bulunduğu halde bugün o mahallere etibba bulunamıyor. Acaba bunun sebebi sual edildi mi? Ve Sıhhiye Vekâleti bununla uğraşılıyor mu?

Efendiler! Değil Vekâlet, hattâ zannederim ki her Mebus kendi dairei intihabiyesine doktor bulmak için çalışıyor. Fakat bir şey var, efendiler! Mektebi âli mezunu bir tabibin alacağı maaş nedir? Bir de bunu düşünelim. Gerçi hizmetatı umumiyei Devlet yalnız para ile ölçülemez. Biraz da vicdanidir. Sonra efendiler, nazarı dikkatinizi celb ederim ki, etibba İstanbul'da mütemadiyen oturmuş değildirler. Memleketin müdafaasında ve bilhassa daima istiklâlin istih-sali uğrunda yapılan fedakârlığa en başta olarak iştirak etmişlerdir. Onun için ben Sıhhiye Vekâletinden çok rica ederim bunun çaresine baksın! Etibbanın bulunmamasına sebep ve takriben 137 kadar kazamızın belediye tababetinin münhal olmasına sebep etibbanın maaşının azlığıdır. Efendiler! Bir tabip kendi tahsili neticesi maişeti için bir şey ister. Onun için Sıhhiye

Vekâleti onu düşünsün, buna dair bir şey yap-sın! (Zam sadası) Onun için çok rica ederim, maaşları tezyidedilsin ve ona göre bir şey tek-lif etsin! (Zam sesleri) Zam değil, beyinlerin-de bir şey yapılabilir. Hattâ buna mukabil bir şey söyleyeyim. Malûmuâliniz mektebi âli tah-sillerinde bir teadül vardır, ayniyet yoktur. Me-selâ bir Mektebi Mülkiye mezunu ile bir Mektebi Tıbbiye mezunu arasında bir teadül vardır. Birisinin mezunu iki bin kuruş maaş alırken biri neden bin beş yüz kuruş alıyor? Bunu sormak isterim. Müsaade buyurunuz! Okuyacağım. Mu-tasarıflar dört bin, beş bin, altı bin kuruş ma-aş alıyor. Etibbadan bu maaşı kim alıyor rica ederim? Ne ise bana söyletmeyin! Müsaade bu-yurunuz!

Sonra müessesat meselesi vardır. Maarif Ve-kâleti darümuallimin, darümuallimat ve ida-dileri aldı ve bunları tevzi ediyor. Ben Maarif Vekili Muhtereminden sormak isterim. Bunu ne suretle tevzi ediyor ve tevziyatında acaba hangi esasata istinadediyor? Bir memleketin nüfusu mu, derecesi irfanı mı önce medarı istinattır? Yoksa alelittlak içtimaiyatı mı, nedir? Ben dik-kat ediyorum görüyorum ki, mekteplerin kısmı âzâmı bir noktaya doğru tekâsüf edip gitmekte-dir. Diğerlerinin de meselâ bütün Merkezî Ana-dolu'nun ithalât ve ihracat merkezi olan ve bi-naenaleyh en mühim bir mevki bulunan Sam-sun'a bu mekteplerden, yani darümuallimin, darümuallimat gibi leylî mekteplerden hiçbirisi isabet etmiyor. Düşünüyorum. Bundaki es-bap nedir? Her hangi esasatı nazarı itibara al-sam bakıyorum bu esasatın ekseriyetini orası da câmidir. Neden orada mektep olmamıştır bu-nu anlamak istiyorum. Yani mektepler mesele-sine nazarı dikkatini celb ederim.

Sonra efendiler! Bir de fabrikalar vardır. Fabrikalar mühimmat fabrikaları, (Beş dakika-yı geçti sesleri) Yalnız müsaade buyurun! Gerek Müdafaai Milliye Vekili Paşadan ve gerek İkti-sat Vekili Beyefendiden sorarım. Bunun levazı-mı askeriye yapan kısmını mademki bir şirkete devretmek fikri varmış. O halde Müdafaai Milli-ye Vekâletine bırakmaktansa daha ziyade alâka-dar ve daha ziyade salâhiyeti dâhilinde olan İktisat Vekâletine bu fabrikaları acaba niçin devretmiyoruz? Bu suretle daha iyi işlemez mi?

ALİ CENANİ B. (Gazianteb) — Allah na-sibeylemesin!

Dr. MUSTAFA B. (Devamla) — Sonra efendiler Nafia Vekâleti bu paranın...

RECEB B. (Kütahya) — Efendim Meclisin kararını tatbik buyurun.

Dr. MUSTAFA B. (Devamla) — Sonra Nafia Vekâletine verilen paradan acaba turku umumiye için bir şey konmuş mudur? Turku umumiyeden gayrı köprüler meselesi var. Efendiler! Memleketimizde öyle köprüler var ki bunlar turku umumiye meyana dâhil değil. Acaba aidolduğu vekâlet neden bunu almıyor? Yani bunu Nafia Vekâletinin kendisi alması icabetmez mi? Bu köprü memleketin bir muntakasını diğer bir muntakasına raptediyor. Halbuki bu köprüyü Hükümet o mahallin belediyesine bırakmıştır. İmkân dâhilinde değildir ki belediye o köprüyü muhafaza etsin. Meselâ Kızılırmak üzerinde muazzam bir köprüyü idame etsin. Belediyenin varidatı ile bu kabil midir? Binaenaleyh Nafia Vekilinin nazarı dikkatlerini celbederim. Köprüleri böyle bırakmasın! Bunları harabettirmesin!

HASAN FEHMİ Ef. (Kastamonu) — Heyeti Âliyenizin enzarı dikkatini bir noktaya celp ve teksif etmek isterim. Beyanatında her birine yüreğimde taşkın bir hürmet taşıdığım Muvazenei Maliye Encümeni âzasına da ufak bir pay çıkarmak isterim. Hâkimiyeti Milliyeyi temsil eden şu kürsüden müzakere olunacak bütün kanunların en ehemmiyetlisi zannederim Bütçe Kanunudur. (Zanna hacet yok sesleri) Böyle yüz yirmi milyon liralık masarifi tesviyesini mucibolacak bir kanuna Heyeti Âliyeniz bir Posta Kanunu veyahut her hangi bir mektepten neşet eden talebe efendilere verilecek Mükâfatı Nakdiye Kanunu kadar ehemmiyet vermeyecek midir? Beyefendiler! Buyurulacak ki zamanımız dardır. Birçok mesalihi Devlet ya durmuş veya durmak üzere. Eğer bütçede müstaceliyet varsa ve bu kanunun müzakeresinde irade ve ihtiyarımızı selbedecek esbabı mucibe mevcut ise maddeler tefrik edilmeliydi. Ve hattâ bu avansı bir aylık olmak üzere tevdi etmeliydiler. Bilâmü-zakere kabul etmeliydik. Bu bir küldür diye vukubulacak ihtara cevabım şudur: Zaten bu Tahsisat Kanunu bendenize tek maddeden ibarettir. O madde şu kadar milyon liranın sarfına Maliye Vekâletine mezuniyet itasından ibarettir. Görüyorsunuz ki onu takibeden

maddelerle toplu 186 kişinin, Heyeti Âliyenizin istimâl edeceği bir sıfat ve salâhiyeti tarafımızdan müntehap bir heyete tevdi ediyoruz. Madde kanuniye ile kendilerine tevdiini bizden istiyorlar. Beyefendiler! Varidatın yeni vergilerimizin nev'i ve cinsi ne olduğuna ve kimlere verildiğine dair hiçbir malûmatımız olmuyor. Buyurulacak ki esbabı mucibesinde zamanın ve maslahatın ademi müsadesini size söylemedik mi. Anlamadınız mı? Beyefendiler ben bakıyorum lâyihai kanuniyeyi ve esbabı mucibeyi yukarıdan aşağıya kadar okudum. Muvazenei Maliye Encümeni âzayı muhteremesi kırk gün zarfında esas bütçeyi tetkik etmiş degillerdir. Hükümetin vermiş olduğu lâyiha hemen aşağı - yukarı fark ile aynen kabul edilmiş, bize sevk edilmiştir. Bak! Kaydediyorum. Aşağı - yukarı fark ile aynen kabul edilmiş, bize sevk edilmiştir! Yalnız Divanı Muhasebatın teşkiline ait tenkidatı ihtiva etmektedir.

Beyefendiler! Bu henüz tesis etmek istediğimiz bir Devletin Bütçe Kanununu tanzim ediyoruz, demek değildir. Beyefendiler! Devletin, Devlet makinasının sevk ve idaresi için teşkilât zaten mevcuttur. Bugün yalnız sivillerden bahsedeceğim ve aşağı - yukarı fark ile kendilerine vazife verilmiş olan memurların adedi gardiyandan Başvekil Beyefendi Hazretlerine kadar elli altmış bini tecavüz etmez. Biz Muvazenei Maliye Encümeni âzayı muhteremesine kuvvet olmak, vazifelerini teshil etmek üzere dört beş âza daha istediler, onları da verdik. Kendileri Hükümetten gelmiş olan bir lâyihai kanuniyeyi okumak ve tetkik etmek için böyle kırk gün bir zaman alırlarsa bizim için dört beş günü neden Heyeti Âliyeniz esirgiyorsunuz? Beyefendiler! Aşağıda kadroların yeniden tesis ve bâzı icabeden Devlet makinasının yeniden teşkili için lüzumu hâsıl olan kadroların tesbitini encümeni Âliyeniz kendilerine bir vazife addediyor. Sonra hidematı umumiyei Devlet için ayırdığımız altmışdört buçuk milyon liranın sureti tevziini encümenimiz kendi üzerine alıyor. İşte ikinci maddeyi okuyorsunuz. Efendiler! Mademki Hükümet teşkilât için encümenimize bir lâyiha getirecek, encümen onu tetkik edecek, şu noktası doğru, şu noktası yanlış diyecek. Bu hakkı encümene verirsek Meclise gelmesinde ne mahzur görüyorsunuz

beyefendiler? Biz meselâ sunufa ayrılacak olan memurlara ve hangi manatığın memurlarına ne kadar maaş verilecek, nerede mektepler açılacak olduğunu biz neden öğrenmiyelim? Böyle topyekûn neden kabul edelim? Bu altmışdört buçuk milyon lirayı beş aya taksim ederse ki, onu, bir nisbet dâhilinde mütehasıs olan zevat ayırır. Bir aya isabet eden kısmı ne ise onu ayırır. Öyle bir kanun getirir, bilâkayıt ve şart el kaldırırız. Sonra gelecek sene vücuda gelecek muntazam bir bütçe için zamana ihtiyaç vardır. Eğer bununla meşgul olacak olursak ona zaman kalmıyacaktır. Ben zannediyorum ki, bu sene içerisinde istirham etsek de fazla çalışmış olsalardı bir bütçe elde etmiş olurduk. O zaman gelecek senenin bütçesini tanzim etmek zannediyorum, pek kolay olacaktı. Evet, bendeniz itiraf ederim. Bilgisine pâyân olmıyan çok hata eder. Birkaç devrei intihabiyede bulundum. Hiçbir devrei intihabiyede Muvazenei Maliye Encümenine âza olmak arzusu kalbimden geçmedi. Çünkü, kendimi Heyeti Âliyenizden daha çok bilirim. Bu zevat senelerden beri bütçe tanziminde bilhassa pek hürmetkârı bulunduğum Ali Cenani Bey bütçe kelimesi, bütçe meselesi ortaya konalıdan beri Devletin teşkilâtını zannediyorum henüz ezberlemiş bulunuyor. Binaenaleyh, bendeniz diyorum ki, ve Heyeti Âliyenizin enzari dikkatini şu noktaya getirmek istiyorum ki, bu salâhiyetimizi vermekte biraz kiskanç olalım, beyefendiler! Sonra bir noktayı daha nazarı dikkatinize arz edeceğim :

Birinci maddenin ve hattâ ikinci, üçüncü maddenin birkaç fıkrasını müstesna tutarsak diğerlerini tayyedelim. Çünkü, karşımızda tarafımızdan müntehap, Heyeti Âliyenizden müntehap iki heyet vardır. Heyetten birisi Heyeti Vekile âzayı muhteremesidir. Heyeti Vekile âzayı muhteremesi Meclisin Heyeti Umumiyesinin ârasına müracaat edilmek suretiyle o makama ehliyeti kabul edilerek intihabedilmiştir. Hâşâ. Hiçbir ferdi için bir toz konduracak söz söylemek istemem. Fakat encümen âzasının intihabı birer şübede oluyor. Eğer bu sıfat ve salâhiyeti iki heyetten birisine tevdi etmek zarureti ve mecburiyeti varsa bu lüzum ve vücube Heyeti Âliyeniz kail iseniz Heyeti Vekile de bizim gibi milletin itimadını haiz olmuş, ârâyı milletle mebus olmuş; üstesine Meclis Heyeti

Umumiyesinin ârasiyle mevkiî iktidara gelmiştir. Binaenaleyh, mademki, bu hakkı iki heyetten birisine vermek zarureti varsa ben sureti katıyede enzari dikkatinizi tekrar ve tekrar celbetmek suretiyle bu hakkımızın verilmek zarureti mevcut ise bendeniz rica ediyorum, bu hakkı Heyeti Vekileye verelim, bir madde ile işi bitirelim. Çünkü, Heyeti Umumiyenin ârasiyle intihabedilmişlerdir. Ben zannediyorum bu sözlerim hem kanunidir, hem mantikidir. Bu cihet muvafık gelmezse rica ederim bu mesaili müstacele durmaz. Onun için bir aylığı ne tutuyorsa muhterem Ali Cenani Beyden rica edelim, bir gecede bu 64 milyon liradan bir aylığa ne isabet ediyorsa bunu ihzar etsin. Bir aylık bütçeyi verelim, mütebakisini tetkik edelim. Kanaatimin tercümanı olarak benim teklifim budur.

Binaenaleyh, milletin cibayetine mezuniyet vereceğimiz paranın kimlere ve ne suretle verildiğini reyülayn görelim ve görmeye çalışalım! Teklifim bundan ibarettir, efendiler!

HALİD B. (Kastamonu) — Muhterem arkadaşlar! Bundan evvel birçok kanunlar müzakere ettik. Her birisi için günlerle uğraştık, çiftçilere yardım için verdiğimiz bir milyon küsur lira için belki iki üçgünümüz gitti. Sonra, İstanbul'da kalan zâbitan hakkında yapılan kanun müzakeresi için birkaç günümüz gitti. Milletin kırkdört milyon liralık bir bütçesiyle uğraşyoruz. Buna beş dakika söz hakkı veriliyor. Ben bunu protesto ediyorum. (Alkışlar) hiç olmazsa kanunun heyeti umumiyesinin müzakeresi için bir hafta müsaade verilsin.

REİS — Beş dakika söz söylemek için Heyeti Celile karar vermiştir. Protestonuzu geri alınız!

HALİD B. (Kastamonu) — Geri alıyorum. Fakat hiç olmazsa bir haftalık bir zaman tahsis edelim ve bu kadar isticai göstermiyelim.

REİS — Rica ederim efendim! Heyeti Celile karar vermiştir.

HALİD B. (Kastamonu) — Bendeniz, bütçenin Müdafaai Milliyeye aidolan aksamı hakkında söz söyleyeceğim. Bâzı arkadaşlarımız Müdafaai Milliyeye tahsis edilen on üç milyon lirayı fazla görüyorlar. Arkadaşlar! Müdafaai Milliye bütçesi zahirde müstehlik

görünür ve bunun için beş milyon olsun denebilir. Muhterem hocam Yusuf Akçura Beyin buyurduğu gibi bize istikbali hazırlıyacak Nafia ve İktisat, Maarif bütçeleri daha kabarık olsun. Bu on milyon lira Nafiaya verilsin arzu ederdim. Fakat arkadaşlar! Şunu nazarı dikkati âlilerine arz ederim ki, bugün muntazam bir ordu beslemek mecburiyetindeyiz ve muntazam bir orduya muhtacız. Mütarekeden sonra ordumuzun geçirdiği hal meydandadır. Onun üzerine bir Kuvayı Milliye teşkil ettik. Kuvayı Milliye ile iki sene kadar hariçle uğraştık. Muntazam bir ordu vücuda getirmek mecburiyeti hâsıl oldu. Ve bu ordu teşekkül ettikten ve takriben bir sene kadar talim ve terbiye yaptıktan sonra taarruza geçtik. Ondan sonra düşmanı denize atabildik. Binaenaleyh dermehatma bir ordu ile hiçbir zaman hudut muhafızlığı yapılamaz, memleket muhafaza edilemez. Onun için daimi bir orduya ihtiyaç vardır. Ordu seferden hazara geçiyor bunun için de bir masrafa ihtiyaç vardır. Memleket dâhilinde kışla ve saire yoktur. Ordunun memlekete yerleşebilmesi için az çok masrafa ihtiyaç vardır. İstikbali düşünerek az çok mevcudu beslemek mecburiyetindeyiz. Bugün henüz daha Musul meselesi halledilmemiştir. Bugün boğazlar meselesi gözümüzün önündedir. Garbi - Trakya ve saire gibi birçok yerler mesaili hâli muallâktadır. Heyeti Vekilemiz, Hariciye Vekilimiz söz söyleyebilmek için süngüye istinadetmek mecburiyetindedir. Biz son taarruza geçmezden evvel biliyorsunuz ki, düşman birçok yerlerimizi işgal etmişti. O zaman hepimizi bir yeis kaplamıştı ve hattâ o zaman sulh perverliğimizi göstermek için Avrupa'ya ve saireye müracaat etmiştik. Müracaat değil bazı şeyler cereyan etmişti. Cümlelerin malûmu devletidir ki o zaman bizim elimizi sıkmaya, bizim murahhaslarımızı kabul etmeye tenezzül etmiyorlardı. Fakat vaktaki süngü kudretini gösterdi. O zaman Lozan Muahednamesinde en kudretli devletler arasında murahhaslarımıza bir mevkii ihtiram verildi ve Lozan Muahednamesinin en mümtaz sıfatı da budur. Binaenaleyh istikbalde halledilecek birçok meselelerimiz vardır ve binaenaleyh Heyeti Vekilemizin, kuvvetli söz söyleyebilmesi için orduya ihtiya-

cımız vardır. Bunun için on üç milyon lirayı çok görmiyelim bu rakamın bilâ müna-kaşa ve aynen kabulünü istirham ederim.

Arkadaşlar! Zâbitanın vaziyeti çok elîmdir. En mahrum vaziyetlerde hiçbir şey düşünmüyerek çalıştılar. Burada Muhterem Gazi Paşa Hazretlerinin söyledikleri gibi Sakarya Muharebesi cidden zâbit muharebesi olmuştur. Dosyalar tetkik edilecek olursa bu görülecektir. Zâbit Muharebesi vardır. Çünkü o zaman ordu tamamen teşekkül edememişti. Talim ve terbiye ilerlememişti. Onun için zâbitan nümunei imtisal olmak fedakârlığını gösterdiler. Daima ileriye atıldılar, çok fedakârlık yaptılar. Arkadaşlar! Zâbitanın ihtiyacını anlatabilmek için ufaek bir vakayı söylemekliğime müsaade buyurun!

Benim mahiyetimde bir kıdemli yüzbaşı vardı. Bir kıdemli yüzbaşının takriben kırkbeş lira kadar maaşı vardır. Malûmu devletiniz, bizim kanunumuz yüzbaşılara, mülâzımlere tehhül salâhiyeti vermez. Fakat efendiler! İlâni Meşrutiyetten beri memleketin geçirdiği safahat malûmdur. Şeriatın tâyin ettiği ahkâm da malûmdur. Bugün bir zâbit tehhül etmese bile, şer'in icabı olarak uzaktan ve yakından akrabalarına bakmak mecburiyeti vardır. Şer'an bakılması icabeden ya halası veyahut teyzesi vardır. Yahut hemşiresine bakmak mecburiyetinde kalmıştır. Bu yüzbaşı arkadaşımız müteehhil idi. Bir gün sordum, dedim, «Arkadaş! Senin evlâdın yok mu?» Var dedi. «Nerede?» Konya'dadır dedi. Malûmuâliniz Konya Anadolunun içinde oldukça ucuz bir yerdir. «Çocukların mektebe gidiyor mu?» dedim. Gözlerinden yaş akıtarak bana şu cevabı verdi: «Maatteessüf, çocukları mektebe gönderemiyom.» Niçin? Dedim, «Çünkü mektebe gönderdiğim zaman mektebin nizamnamesi mucibince mektebe mahsus bir elbise yaptırılması lâzımgelirmiş. Halbuki benim üzerimdeki elbisenin görüyorsunuz, beş yaması vardır. Çocuklara nasıl elbise yaptırırım? Sırf bunun için mektebe gönderemiyorum» dedi. Sonra arkadaşlar! Karargâh (tabldot) u vardı. Bu tabldot zâbitana ucuz yemek vermiye çalışıyordu. Böyle olduğu halde bu arkadaş öyle yemeğini iktisat edeceğim diye yemiordu. Tabldot yemeği en ucuz olduğu halde bir akşam yemeği ile idare ediyordu. Zâbitan arkadaşlarımız böyle fedakârlıklarda bu-

lunmuşlardır. Heyeti Vekileye teşekkür ederim. Müdafayı Milliye Vekiline de teşekkür ederim, bir kanun yapıp göndermişlerdir. Bu sene bütçesine zâbitam terfi edecek bir zam yapılmıştır. Hiç olmasa 1340 senesi için bu, nazarı dikkate alınsın. Zâbitan bu hâlipürmelâlde bırakılmasın. Sonra efendiler! Malûmuâliniz zâbitan kan bedeli alıyor. Yarın muharebe ettiği zaman ölecektir. Bunun evlâdı ve birçok şeyleri kalacaktır. Sonra bir memur bir elbise yaptırır. Belk iki sene giyebilir. Fakat bir zâbit farz ediniz, en fena havalarda en gayrimüsait şerait altında efrada talim ve terbiye yaptırmak için topraklar, çamurlar içerisine yatmaya mecburdur. Binaenaleyh çok elbise eskitir. Bir mülâzım senede iki üç kat elbise eskitir. Dağa tırmanır ve her yere, hizmete gider. Onun için bu gibi şeyleri nazarı dikkate almak mecburiyetindeyiz. Sonra bir memur bir vazifeye gittiği zaman muayyen bir yerde oturur, ailesini yanına alır. İki kişilik yemekle dört kişide geçinir. Fakat bir zâbit burada vazife alır, ailesi burada iken hemen Erzurum'a gönderilir. Ailesi burada kalır. Bu takdirde o zâbit maaşını bölmeye mecburdur. Halbuki o memuriyete gittiği vakit onun ailesini beslemek için ayrıca bir şey vermezler. Başka memleketlerde seferberlik olduğu zaman ayrıca zâbitan ailesine kendisine verilen maaş kadar bir misil maaş verirler. Arkadaşlar! Biz bunu da vermedik. Zâbitan çok çekmiştir. İstirham ederim 1340 senesi bütçesinde zâbitanın terfiğini ve biraz ikdarını nazarı dikkate alalım. İstikbal için bu kıymetli zâbitanı muhafaza etmek ancak bu suretle mümkün olabilir. Bu kıymetli arkadaşların birçokları ile görüştim. Eğer Hükümet bizi düşünmezse bu geçinememek yüzünden büsbütün terki meslek edip dışarıda kundura boyacılığı ederiz, diyorlar.

Elîm bir vaziyettir. Kıymetli bir zâbit uzun harb tecrübeleriyle yetişebilir. Bugün cephe bulunan zâbitanımız pek tecrübelidir, pek kıymetlidir. Bunları kaybetmiyelim. Siz bana mektepten bin tane yetiştirseniz bunlar tecrübe görmüş zâbitanın yerini tutamaz. Çünkü harb görmemiştir, barut kokusu koklamamıştır. Onun için bu rakamı aynen kabul etmenizi ve istikrar buyurmamanızı istirham ederim. Sonra efendiler! Muhasasatı zatiye de, çok görüldü. Efendiler! 1324 senesinden beri dahilen ve ha-

ricen birçok gavaîl ile meşgul olduk, mütemediyen efrat ve zâbitanımız şehidoldu, birçok vilâyatı terk ettik. Bunlar anavatana geldi, iltica etti. Efendiler! Birçok şüheda vardır. Bunların ailelerine verilen bu parayı istikrar edersek o şühedanın ruhu bizi paralar! Arkadaşlar! Onun için biz bir müddet daha bu parayı vermeye mecburuz. Herbirimiz kendimizi bir zâbitin yerinde farz edelim, efendiler! Ailesini millete emanet ederek gidiyor, şehidoluyor, onun ailesi sürünsün mü? Yoksa ırzını mı sat-sın? Onun için istirham ederim, bu rakam üzerinde hiç düşünülmesin. Millet bunlara bakmaya mecburdur. Hükümet varidatını başka suretle artırsın. Yalnız Heyeti Vekileden istirham edelim. Bunlara iş bularak veyahut başka suretlerle düşünölsün. Efendiler! İhtiyat zâbitanı hakkında şimdiye kadar hiçbir şey görülmemiştir, yapılmamıştır. Efendiler! İhtiyat zâbitanı bu millete çok hizmet etmişlerdir. Ordunun belki nısfına yakın bir kısmını ihtiyat zâbitanı teşkil ediyordu. Onlar için de milletin her halde biraz semahet göstermesini istirham ediyorum. Efendiler! Müdafaa-i Milliye Vekili Paşa Hazretleri orduda kadrodan fazla zâbitanın mevcudiyetini söylediler. Malûmu devletiniz bugün asayiş meselesi çok fenadır. Bugün görüştüğüm, gezdiğim ve temas ettiğim yerlerde gerçi vesaitin bozukluğunu takdir ediyor isem de lâkin arkadaşlar meselâ jandarma zâbitanı arkadaşlarımızın içinde kifayetsiz ve ehliyet-sizlerini görüyorum. Onun için bu, jandarma için büyük bir fırsattır. Mademki orduda fazla zâbit vardır, jandarma zâbitanını gayet iyi ele-sin ve ordudaki kıymetli zâbitlerden alsın. Bu asayiş için pek müessir bir tedbirdir. Aynı zamanda Müdafaa-i Milliye Vekilinin vazifesi de teshil edilmiş olur. Dahiliye Vekili Beyefendi Hazretlerinden de bir istirhamım var. Malûmu devletiniz İstanbul'un bir şekli hususiyeti vardır. İstanbul elyevm hariç bir vilâyet gibi idare ediliyor. Bendenizin kanaatim İstanbul bu şekilde idare edilemez. Her halde İstanbul'un hususiyetine göre teşkilâtını tevsi mecburiyetindeyiz. Bu hususat nazarı dikkate alınarak bütçeye bir şey ilâve edilmiş midir? Eğer yap-mazsak arkadaşlar, İstanbul'un kesafeti nüfusu ve mevkiin vaziyeti siyasiyesine nazaran ihtimal ki âtide mahçup bir vaziyette kalırız. Onun için şimdiden bunu nazarı dikkate alalım ve İs-

tanbul'un hususiyetine göre bir masraf kabul edelim ve bu masrafı da kabul etmek mecburiyetindeyiz. Acaba Dahiliye Vekâleti tarafından demin de arz ettiğim gibi bu bapta bir şey düşünülmüş mü ve Meclise bir şey teklif edilmiş midir? Bendeniz hiç işitmedim. Bâzı gazetelerde İstanbul'a anarşi isnadediyorlar. Bu bütün âlemi medeniyete karşı fena bir tesir yapar efendiler. Arkadaşlar! Biz idarede kudretimizi göstermek mecburiyetindeyiz.

Sözlerime, bir noktaya daha işaret ederek hitam vereceğim. Arkadaşlar. Biz intihabolunurken millete karşı birtakım umdeler kabul ettik, vadettik. Onun umumunuza tekrar hatırlatmak istediğim sekizinci maddesi şudur : (Halk umurunun süratle intacı, fââ, müstakil bir silsilei memurinin kemali intizamla usul ve kanun dairesinde iş görmesine mütevakkıf olduğundan sunufu memuriyet bu noktadan tefrik olunur, onun için şubâtı Devlet daimî teftiş ve murakabeye tâbi tutulacaktır. Diğer taraftan memurinin nasıp, azil ve sairelerinin tatbiki için muntazam bir usulle mâsuniyet, mesuliyet, tekâüdiye taltifleri tesbit edilecektir.)

Arkadaşlar! Bu bence en mühim kanundur. Görüyoruz ki, Mecliste bir kanun yapıyor. Bu kanun Maarif, Dahiliye, İktisat ve saire gibi hangi memuriyet ve hangi daireye aid olursa olsun, bunu tatbik eden memurlar ehil olmasa bizim kanun ne kadar mükemmel olursa olsun, kaç para eder? Onun için çok rica ediyorum, ehil memurlar intihap ve tâyin edilsin. Hariçte birçok zevatla temas ediyoruz, ben dikkat ediyorum, bu kürsüden açıkça ve şahsiyata istinadederek söylemek istemem. Maalesef tâyinlerde biraz hatır, gönül karşıyor, ehilleri tâyin edilmiyor, tecrübeli ve ehliyetli memurlar şurada burada sürünüyor efendiler. Şunun bunun iltimas ve hatırı ile birçok yeniler giriyor. Çok rica ederim, eski idare ile yeni idarenin farkını bu madde gösterecektir. Ehillere mevki verelim, nâchillere mevki vermeyelim. Herkese ehliyetine göre mevki ve vazife verelim. Arkadaşlar! Şunu hatırlatmak isterim: Bizim yüce Peygamberimizin bir hâdisi vardır; Peygamberimiz bunda buyuruyorlar ki, (eğer bir millet ehil olanlara kıymet vermezse ve ehilleri istihdam etmezse siz kıyamete intizar edin!) Bunların birçok tecrübelerini gördük. İşte İttihat Kabinesinin her bit Nâzırı üç beş makam aldular, Millet Meclisini gayrimesru bir surette da-

ğıttılar. Ondan sonra ilâmı harbettiler. On sencedir milletimizi felâketten felâkete sürükledirdiler. Bundan büyük misal mi olur rica ederim? Her hissin fevkinde ehil memurlara mevki verelim. Sonra efendiler! Mülhakata gittikçe ve merkezden uzaklaştıkça idare pek fenadır. Efendiler! Onun için teftiş, kontrol şarttır. Bugün öyle kaymakamlar vardır ki, kazaya tâyin edileli bir iki sene olduğu ve kazanın ancak bir iki nahiyesi olduğu halde vallahülazim nahiyeye daha bir kere gitmemiştir. Ben kendi dairei intihabiyem dâhilinde bir kaymakam tanırım ki, kazanın bir nahiyesi olduğu halde daha nahiye merkezine bir kere gitmedi. Merkezin on dakika mesafesindeki bir köyü eşkiya basıyor da katiyen yerinden oynamıyor. Ne yapayım efendim? Jandarma kumandanı falan hepsi safa içindeler diyor. Onun için memurlar kontrolsuzdur, müfettişler mi tâyin edilecek, bunlar ne suretle idare edilecek? Millete karşı vadediyoruz. Aldığımız mektuplarda bütün şikâyetlerin ruhunu bu madde teşkil ediyor. Onun için her vekâlete aid olduğu için Heyeti Vekileden bilhassa bu maddeye son derece itina gösterilmesini rica ederim.

İCRA VEKİLLERİ HEYETİ REİSİ ALİ FETHİ B. (İstanbul) — (Kastamonu Mebusu Muhterem Halid Bey biraderimiz nutuklarında İstanbul idaresinden bahsettiler ve «Heyeti Vekileden rica ederim. İstanbul bir vilâyet halinde idare ediliyor, bu kaabil değildir. İstanbul'un usulü idaresini tâyin edecek bir kanunla Meclise gelsinler» dediler. Bu ifadelerden anlaşılıyor ki, İstanbul'un bugünkü şekilde yani vilâyetle idare olunması İstanbul'un idaresi için gayrikâfidir. Halbuki efendiler! İstanbul, asırlardan beri vilâyetle idare olunuyor. Başka suretle idare olunduğu yoktur. İstanbul'un eski idaresi ne ise yine aynı idaredir. Başka bir şekil vermedik. Yalnız bir farkı varsa, o da Merkezi Hükümet İstanbul'dan kalkıp Ankara'ya gelmiştir. Fakat İstanbul vilâyeti ki Şehramaneti ve Polis Müdürüyeti Umumiyesi ve devairi saireden mürekkebdir. Eski şekli idare ne ise yine aynı şekil devam etmektedir. Gerek bu ifadeden, gerekse bâzı matbuatta görmekte olduğum fikarattan anlıyorum ki: Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetine; İstanbul'u ihmal etmek, İstanbul'u ihmal etmiş olmak, İstanbul'u kendi haline terk eyliyerek idaresini hafif surette tutmak gibi bâzı ittihat serd

olunmak isteniyor. Hayır efendim! İstanbul'un gerek ticaret ve irfan noktai nazarından ve gerek eski payitah olması itibariyle haiz olduğu ehemmiyeti azımeyle derkederek hiçbir zaman, İstanbul'un idaresini ihmal etmedik şunu arz edeyim ki, umumi bütçemizin -rakam pek iyi hatırımda değildir- yani yüz milyonluk bütçemizin bugün yirmisekiz, otuz milyona karib bir miktarı İstanbul'a sarf edilmektedir. Bunun için İstanbul idaresinin ihmali doğru olmaz zannederim. Fakat İstanbul idaresi bütün bütçeyi ve yahut bütçenin hemen nıfısına yakın bir miktarını İstanbul'a tahsis etmek ve birtakım yeni yeni teşkilâta tâbi olması için Heyeti Vekilenin teklifatta bulunmasını arzu ederseniz, bendeniz bu fikre iştirak edemem. Çünkü, İstanbul'a şimdiye kadar birçok zamanlar Merkezi Hükümet olmak dolayısıyla birtakım masarifat ihtiyar edilmiş fakat Anadolu bu masraflardan mahrum kalarak ihmal edilmiştir. Birçok mektepler, fabrikalar ve müessesat hep İstanbul'a inhisar etmiştir. Anadolu büsbütün mühmel bir halde kalmıştır.

Efendiler! Şurasını arz etmek istiyorum ki; bizim bugün bütün Anadolu'daki Emniyeti Umumiye teşkilâtı - polis neferatı, komiseri ve saire - bindokuzyüz kişiden ibarettir ve İstanbul'un Emniyeti Umumiye teşkilâtını aynen ipka ettik ki bu, üçbin üçyüz kişiye balığ olmaktadır. Şimdi yalnız İstanbul üçbin üçyüz polisle idare olunuyor ve bütün Anadolu'nun idaresi ancak bindokuzyüz polisle temin ediliyor. Bu da gösteriyor ki İstanbul hiçbir zaman ihmal edilmiş değildir. İstanbul'un idaresi ihmal edilmek veyahut her hangi bir suretle hissiyatta bulunmak ve bilhassa bendeniz gibi İstanbul Mebusluğuyla müşerref olan bir kimsenin hatırından geçmez. Fakat Hükümet bütün tertibatta ve bütün teşkilâta adaleti, menfaati umumiyeyle düşünmek mecburiyetindedir ve her hangi bir kasabanın hususi menfaatini ve imtiyazatını tanımak ve ona göre masarifatını tezyidetmek cihetini iltizam edemez kanaatindeyim.

Bu vesile ile, altı aylık tahsisat kanunu dolayısıyla; rüfekadan bâzılarının dermeyeran ettikleri mütalâata cevap vermek isterim. Rüfekadan birçokları jandarmanın maaşının kifayetsizliğinden bahsettiler ve jandarma maaşatı-

nın tezyidini talebettiler ve Halid Bey biraderimizle diğer bâzı arkadaşlarımız da zâbitanın maaşlarının kifayetsizliğinden ve zam icra edilmesinden bahsettiler. Bâzı rüfeka da İktisat ve Nafia bütçelerindeki tahsisatın ademi-kifayesinden ve bunu behemehal tezyidetmek lüzumunu ileriye sürdüler. Diğer birtakım arkadaşlar da Maarif tahsisatını gayrikâfi buldular ve bunu şu veya bu miktarda tezyidetmeyi teklif ettiler. Efendiler! Şu mütalâat gösteriyor ki gönderdiğimiz masarifat cetvelini gayrikâfi buluyorsunuz.

Bu, bizim için mucibi teşvik bir keyfiyettir. Binaenaleyh bu gibi mütalâatı nazarı itibara alarak ileride bütçemizi daha ziyade kabartabilmek için Heyeti Âliyenizin Varidat kanunlarımızı o nispette tezyidedeceğine dair ümit beslemek icab ediyor ve Heyeti Âliyeniz varidatı ona göre tezyidedecekse bu masarifatı arzu edilen surette tezyid gayet kolaydır ve sizi temin ederim ki, her şeyden ziyade bunu en büyük suratla yapacak olan Dahiliye Vekili sıfatıyla bendeniz ve diğer arkadaşlarımdır. Biz de zâbitana, jandarmalara, memurine çok miktarda maaş vermek taraftarıyız. Fakat evvelâ iş parayı bulmaktadır. Varidat kanunları Meclise geldiği zaman temayülâtı umumiye ile mütenasip bir surette kanunlarımızı hüsnü telâkki buyurur ve ona göre varidatımızı tezyidederseniz mesele hallomuştur. (Handeler) (Vur abalya, sesleri) Fakat Heyeti Vekile bugünkü mevcud olan vergilerin nisbetsiz bir surette tevzi edildiğini, daha doğrusu bugünkü mevcudolan vergilerden ancak birinin cüz'î bir miktar -ki onu da evvelce programımızda arz etmiştim - tezyit imkânına kaanidir. Diğer vergilerin hattâ bâzısının tenkisi lüzumuna kaanidir. Mamafih varidat ve masarifatı devlete vaziyüledolan Heyeti Âliyeniz varidatı tezyidetmek suretini kabul ederse maalmemuniye biz de masarifatımızı o nisbette tezyideder ve memurlarımıza fazla maaş veririz. Yoksa yalnız masarifatı tezyidetmek beyhude yere masarifi kabartıp bütçeyi büyütme ve açığı kabartmak ve senenin nihayetinde her memurun, zâbitanın, jandarmanın ve sairenin üç, dört aylık maaşını tedahülde bırakmak demektir ki, bu da kârı akloalmaz. Halis Bey biraderimiz de eski memurların bir kısmının

dışarıya atılmış olmasından dolayı birtakım yeni memurların hizmete alındığından bahsile bundan sonra alınacak memurların Mektebi Mülkiye ve Mekâtibi Âliyeden mezun olanlardan seçilmesi lüzumunu teklif ettiler ki, bu hakikaten doğrudur. Fakat bu mesele birkaç seneden beri tatbik edilen bir meseledir zannederim. Aneak kendileri bu hususta lâ-yıkiyle malûmat alamamışlardır. Biz memuriyetlerimizi mekâtibi âliye mezunlarına veyahut bu derece tahsili haiz olan ve bilimti-han liyakati tebeyyün eden zevata hasretmişizdir, yoksa öyle keyfemettefak liyakatı gözetlemeden hiçbir memur aldığımız yoktur.

Feridun Fikri Bey biraderimiz de Ankara'da Şhramaneti teşkili lüzumundan bahsettiler ve bu babta yapılacak kanunun bir an evvel getirilmesini söylediler. Bendeniz de hakikaten böyle bir teşkilâta taraftarım ve bunun için bir kanun da hazırladık. Fakat bunu, belediyenin şimdiki haliyle mütenasip bir teşkilât suretinde yapmak lüzumu vardır. Yoksa büyük miktarda bir emanet teşkilâtı yapacak olursak şehrin varidatının mühim bir kısmı bu teşkilâta memur edeceğimiz zevata hasrolunacağından sokaklar yine eski halinde çamurlu bir halde kalmış olacaktır. Onun için bu teşkilâtı mümkün olduğu kadar tanzim ve imarında nezafete riayet edilmesi hususunda Şhramanetine veyahut Ankara Belediye Riyasetine daha büyük bir mesuliyet tevcih etmek lüzumunu ihsas edeceğiz ve bu suretle bugünkü şekilde değil Hükümet tarafından mansubolunması şeklini ileri süreceğiz. Tâki faaliyet göstermediği takdirde daha ziyade faaliyet gösterecek birisiyle tebdili mümkün olabilsin.

Feridun Fikri Bey, ihtiyat zâbitleri için Hükümetin teşkilât yapmaya başlamasını, aneak kendi takrirleri - ki zannederim pek yakında verilmiştir. Ne zaman verildiği hatırlamada değil - üzerine bir şey yapılmış. Böyle bir şey vârit değildir, doğru değildir. Böyle bir malûmatı nereden almışsa yanlış almıştır. Hükümet ihtiyat zâbitasını için idari nokta nazardan mümkün olan teşkilâtı yapmak için kararlar almıştır. Bunun için Feridun Fikri Beyin takrirlerine intizar etmemiştir. Tabii takrirleri daha evvel gelmiş olsaydı Feridun Fikri Beyin takririnden de istifade etmek isterdik. Yalnız bir hakikat vardır ki, Hükü-

met bu takrirden evvel kararını vermiştir. Fakat efendiler! Bir noktayı bilvesile - burada kendileri şey ettiği için - şurada arz etmek istiyorum. Dediler ki, bu faal anasırı, bu çalışkan ve fedakâr zâbitanı bir an evvel müstahsıl vaziyete koyabilmek için Hükümet lâzım gelen kanunlarıyla Meclise gelsin. Efendiler! Bunun Türkçesi şudur. Bunları müstahsıl bir hale koymak demek yani kendilerine - vâridolan teklifleri şu idi - üçer bin, beşer bin lira kıymetinde arazi vermek bunların bedelini tecil etmek ve taksite bağlamaktır. Efendiler! Bu basit bir hesaptır. Beş bin ihtiyat zâbitimiz vardır. Her birine üçer bin liradan hesap ederseniz onbeş milyon lira eder. Sonra daha bâzi tekâlif de vardır. Âşar Vergisinden kendilerini istisna etmek gibi ki, Heyeti Vekile bunu da sui-istimalâta müsait görmüştür. Çünkü her hangi bir ihtiyat zâbiti sıfatıyla bir arazi işletecek olursa ve onun da Âşar Vergisinden istisnasını kabul edecek olursak birçok adamlar belki kendi arazilerinin ihtiyat zâbiti tarafından işletilmekte olduğunu iddia edebilirler. Onun için bu cihetleri de muvafık bulmadık. Bunu da umumi olarak arz ediyorum. Eğer Hükümetin elinde her hangi bir çalışkan bir anasırı derhal müstahsıl haline koymak kabiliyeti mevcudolsaydı ve bir kanunla birçok adamları müstehlek vaziyetinden müstahsıl vaziyetine geçirmek mümkün olsaydı Hükümet hiç düşünmez, memlekette mevcudolan ahalinin yüzde doksanını derhal müstahsıl vaziyete koymak için bunu bir fırsat ittihaz ederdi. Zannederim ki, kanunla bir adam müstahsıl haline gelemez. Aneak kendi sâi zatiyesiyle, kendi fedakârlığıyla, kendi alınteriyle müstahsıl haline gelir. Bunun için icabeden idarî hususatta kendilerine yardım etmek lâzımgelir ve ilk hayata atıldıkları vakit her şeyden mahrum kalmamaları için Hükümetin kendilerine lâzım gelen muaveneti yapması lâzımdır. Onun için bir kanun takdim eder. İnşallah Heyeti Aliyelerinde de mazharı kabul olur, onlara lâzım gelen subuleti ifa ederiz. Lâkin bundan başka büyük miqyasta Âşar vergilerini, Temettü vergilerini affetmek, yahut herkese üçer bin lira itibar vermek gibi ben-denizee gayrikabili icra olan noktalarda muhterem ve fedakâr arkadaşlarımız ısrar edecek olurlarsa beyhude yere vakit geçirmiş olacaklar ve müstahsıl vaziyetine girmeleri de - ki kendi arzuları bu noktadadır - o nisbete teahhur etmiş olacaktır.

Efendiler! Bâzı arkadaşlar da esasen Heyeti Vekilece musammem olan şeylerden, programımızda bahsedildiği gibi behemehal yapılması lâzım gelen şeylerden bahsettiler. Meselâ; Askerî Fabrikaların behemahal Anadolu'da tesisini ve keza diğer fabrikaların da Anadolu'da tesisini söylediler. Heyeti Vekilenin - mütaaddit fırsatlardan bilistifade arz ettiğim veçhile - gayesi bundan ibarettir. Bunun için bunu tekrar mevzuu bahsetmek lüzumsuzdur. Heyeti Vekile bunun için Heyeti Aliyenize karşı taahhüdatta bulunmuştur. Biz isteriz ki; gerek Askerî Fabrikalar gerekse şayak fabrikaları, kumaş fabrikaları ve sair fabrikalar Anadolu'da teessüs etsin ve memleketin müdafaası mecburiyeti hâsıl olduğu zamanlarda müdafaamızı temin etmek için biz harice muhtaç bir halde kalmıyalım. Dâhilde vesaiti müdafaamızı kolaylıkla temin edelim. Bu noktai nazardan, bittabi bu fabrikaların Anadolu'ya nakli icra edilecektir. Bu, zamanla yapılır. Bir arkadaşımızın dediği gibi, Bünyan'daki çağlıyanlardan istifade edilecektir. Orada da fabrikalar vücuda getirilecektir. Fakat bittabi ondan evvel, bu tahsisatın verilmesi ve işe başlanması lâzımgelir.

REİS — Efendim!... (Müzakere kâfi sesleri) Onbeş arkadaşın daha sözü mukayyettir. Kifa-

yeti müzakere teklifi de yok, şimdi bir takrir gelmiştir.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Reis Bey istirham ederim, bir saat evvel Meclisi Âli bir karar verdi, söz alan arkadaşlar kâmilten söyleyecekler. Binaenaleyh iki saat evvel verilmiş olan karardan nükül edersek, nasıl olur da ben, bu sıfatı mebusiyete lâyük bir adam olabilirim?

REİS — Hilmi Beyefendi! Riyaset henüz iza-hatını bitirmedi.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Zatiâliniz kifayet takriri veren yoktur dediniz. Demek istiyorsunuz ki... (Handeler)

REİS — Çok rica ederim; kifayet takriri yoktur. Arkadaşlardan daha on beş zat söz almıştır dedim. Size kifayeti müzakere hakkında bir şey arz ettim mi ki; söze karışyorsunuz?

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Rica ederim, şimdi kifayet takriri yok demek?

REİS — Rica ederim Hilmi Bey... Efendim şimdi bir kifayet takriri daha geldi. Kifayeti müzakereyi kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmemiştir efendim.

Efendim, yarın öğleden sonra saat bir buçukta içtima etmek ve aynı ruznameye devam etmek üzere celseyi tatil ediyorum.

Hıtamı müzakerat; saat : 6,20

İçtimai Âti Ruznamesi

1. — Zaptı sabık hulâsası
2. — Evrakı varide
3. — Müzakere edilecek mevad:
 1. — Posta kanun lâyihası
 2. — Avans kanunu lâyihası ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası
3. — Aydın, Ödemiş, Afyon, İsparta ve havalisinde idarei örfiye ilân edildigine dair İcra Vekilleri Riyaseti tezkeresi ve Dahiliye Encümeni mazbatası
4. — İzalei şekavet kanun lâyihası ve Dahiliye ve Adliye encümenleri mazbataları
5. — Kambyo kanun lâyihası

6. — İki Teşrinisâni tarihinin îdi Millî addi hakkındaki teklifler

7. — Suiistimalden maznun Binbaşı Lûtfi Efendi hakkındaki İcra Vekilleri Riyaseti tezkeresine Adliye Encümeni mazbatası

8. — Mütareke bidayetinde vatanın umuru müdafaası maksadiyle ika edilen ceraim hakkında kanun lâyihası

9. — Birinci Devrede mebus bulunan zâbitanın vaziyetleri hakkındaki tezkerelere dair Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası ve teklifi kanunisi

10. — Evkafı mülhaka fazlalarından alın-

makta olan malî maktuânın ilgasına dair Lâ-yiha ve Şeriye Encümeni mazbatası

11. — Memurîni saire misillî idarei hususiye memurlariyle mâzûlîn ve mütekaîdin evlât-larının mektep ücretleri hakkında bir karar ittihazına dair Urfa Mebusu Şeyh Saffet Efendinin takriri

12. — Takdirname ile usulü taltif hakkındaki kanunun tefsirine ait Müdafaa-i Milliye Encümeninin üç kıta mazbatası

13. — İstiklâl Madalyası Kanununa madde-i müzeyyele âlâvesine dair Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatası

14. — Etibbanın hizmeti mecburiyesi hakkında lâyihai kanuniye ve Sıhhiye ve Muavenatî İctimaiye Encümeni mazbatası

15. — Konya ovası iskası hakkındaki lâyiha ve teklifi kanuniye Nafia Encümeni mazbatası

16. — Mahkûminin Tarik Bedelâtı nakdiyesinin teciline dair lâyiha ve teklifi kanuniye Nafia Encümeni mazbatası

17. — Yirmidörde munkasem saatin kabulü hakkında Cebelibereket Mebusu Avni Beyin takriri

18. — Malmüdürlülerinin vekâletince tâyini hakkındaki lâyihai kanuniye ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası

19. — Elbise bedeli hakkındaki Kanunun tefsirine dair tezkere ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası

20. — Fransızlar zamanında müsadere edilen mebalîğ hakkındaki tezkere ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası

21. — Memurîni Müllkiye Tekaüt Kanununun tadiline dair teklif ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası

22. — Nizamname ve talimatnameler hakkında Kanunu Esasi Encümeni mazbatası ve Urfa Mebusu Şeyh Saffet Efendinin teklifi kanunisi

23. — Mâlûlîni guzâtın terfihi hakkındaki Kanunun tefsirine dair tezkereye Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatası

24. — Kırtasiye muamelâtının tahfifi hakkında Lâzistan Mebusu Ekrem Beyin takriri

25. — Devletin alâmeti mahsusasını havi meskûkât darbı hakkında icraî bir karar itasına dair tezkere ve encümen mazbatası

26. — Meclisi idare âzalarının vergi kaydı hakkında teklifi kanuni ve Dahiliye Encümeni mazbatası

27. — Rüsümü Belediye Kanununun 19 neu maddesinin tefsirine dair tezkere ve encümen mazbatası

28. — İdarei Umumiye-i Vilâyat Kanununun 140 neu maddesinin tefsirine dair tezkere ve encümen mazbatası

29. — Rüsümü Belediye Kanununun 24 neu maddesinin tefsirine dair tezkere ve encümen mazbatası

30. — Belediye Kanununun 19 neu maddesinin tefsiri hakkında tezkere ve encümen mazbatası

31. — Sülûsanı müddeti cezaiyelerini ikmal eden mahkûminin affına ve müebbeden küreğe ve kalebentliğe ve nefy mahkûm bulunanların cezalarının onbeş sene kürek ve kalebentlik ve nefy tahviline dair kanun lâyihası ve Adliye Encümeni mazbatası

32. — Şirketlerde Türkçe istimali hakkında teklifi kanuni ve şayanı müzakere olmadığına dair Nafia Encümeni mazbatası

